

# UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2007. december · 61. évfolyam 6. szám



Albrecht Dürer: Királyok imádása (1504)

## KARÁCSONY

A tartalomról:

Karácsonyi áhítat · Az élő angyalfia · Menjünk el mind Betlehemig  
Ünnepi kaleidoszkóp · Unitárius címerek az anyaországban és Erdélyben  
Akik előttünk jártak · Egyházközségeink életéből · A kis Jézus báránykái

## Közös istentisztelet Ljungbyben (Svédország) Rázmány Csaba unitárius püspökkel

A växjöi egyházközségünk tagjainak ezúttal újból Ljungbybe kellett zarándokolnia a szombat délelőtt 11 órakor megtartott összevont istentiszteletre. De megérte, mert illusztris vendég szolgált szombaton Ljungbyben, Rázmány Csaba, budapesti (de erdélyi származású) unitárius püspök személyében.

A viharos, esős pénteki nap után, gyönyörű napsütésben utazhattunk Ljungby felé, Isten akarataiból, aki mintha így akarta volna kifejezni jókedvét és egyetértését afelett, hogy az Ő dicsőségére gyűl majd össze a két szomszédos egyházközség.

Végül is elég szép számban gyűltünk össze a Szent István templomban 11 órára.

A megjelentek között ott volt többek között Jordáky Béla országos főfelügyelő Göteborgból, Gaál András a jönköpingi egyházközség felügyelője, valamint jó példával előljárva Bokor Domokos, a ljungbyi Petőfi Magyar Egyesület elnöke.

Rázmány Csaba prédikációjába foglalt nagyszerű előadását hallgathattuk a reformáció rövid történetéről, Luther Mártontól Kálvin Jánoson és Szervét Mihályon keresztül egészen Dávid Ferencig, az unitárius vallás megalapítójáig.

Az unitárius püspök nem rejtette véka alá azt a tényt, hogy az unitáriusoknak köszönhe-

tően mondták ki Erdélyben, 1568-ban, a tordai országgyűlésen a világon először a vallásszabadság törvényét.

Beszédében kitért az idegenben élő magyarok, magyar közösségekben való részvételének fontosságára is, amelyek arra hivatottak, hogy általuk jobban megőrizhessük hitünket, kultúránkat, anyanyelvünket, egész egyszerűen magyar mivoltunkat. Miután meggyújtott három gyertyát, Rázmány Csaba püspök úr emlékeztette az egybegyűlteket a halottak napja közelsége kapcsán, a közülünk immáron örökre eltávozottakra, hogy halott szeretteink lelki üdvöségéért is imádkozhassunk.



Istentisztelet után szeretetvendégség keretében folytattuk az együttlétet, meghitt beszélgetéssel, kávézással, finomabbnál finomabb házi sütemények fogyasztásával, amely alkalmából a ljungbyi egyházközség presbiterei, Papp Anna felügyelővel az élen ismét tanúbizonyságot tettek vendégszeretetükről. Ezúton is köszönjük szépen!

A templom előtti parkolóban, a ragyogó, de elég hűvös napsütésben, a mielőbbi viszontlátás reményében, egymástól elbúcsúzva ért véget ez a nagyszerű szombat délelőtt.

*Spáda János,*  
a växjöi egyházközség felügyelője

### UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

**Balácsi László, Kelemen Miklós, Léta Sándor**

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

**Magyarországi Unitárius**

**Egyház**

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

**Előfizethető:**

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

**Bankszámlaszám:**

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

[www.unitarius.hu](http://www.unitarius.hu)

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg

és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2008. február 5.



# KARÁCSONY MÉLTÓ ÜNNEPLÉSE AZ ÚR 2007. ESZTENDEJÉBEN

(OLVASANDÓ: LK 2, 1-20)

Kászoni József

**„Dicsőség a magasságban Istennek  
és a földön békesség...”**

( Lk 2, 14)

Szeretnék az idén a történelmi egyházak és a neoprotestáns felekezetek templomába elmenni és annyi karácsonyi beszédet meghallgatni, amennyit csak lehet. Ez már egy régi tervem, elképzelésem. Mivel ebben a karácsonyban is, mint minden évben az elmúlt harminc év alatt – remélhetőleg szolgálni fogok – ezért elképzelésemet meg nem valósíthatom. Ezért azzal ajándékozom meg magam, hogy annyi karácsonyi homiliát olvasok különböző hitágazatok papjaitól, lelkészeitől, amennyit időm enged.

Ha az ember sátoros ünnepeinken bemegy különböző felekezetek templomába, érzelimmel telített, hangzatos és ünnepélyes beszédet hallhat arról, hogy Isten milyen nagyszerű dolgokat vitt végbe az általa teremtett emberiség érdekében.

- Karácsonykor hallhatunk arról, hogy „*Isten megtestesült*” Jézusban, amivel egy egészen új világ vette kezdetét.

- Húsvétkor meg azt hallja, hogy Jézus „*fel-támadt*” és ezzel megvalósult a *megváltás* műve.

- Pünkösdkor pedig azt, hogy Jézus „*elküldte a szentlelket*”, aminek a következménye az lett, hogy az eddig félelemben, rettegésben élt tanítványok felbátorodtak, előálltak Jézus üzenetével, amivel elkezdődött az *evangélium világméretű terjesztése*.

Ezen szónoklatok lényege ez: „*Ne féljete!*” örüljete! (felszabadultan), mert minden szép és jó mostantól kezdve.

És az ünnep eufóriájában, hangulatában nem igen akad, aki megkérdezné: miért beszélünk évről évre, évtizedről évtizedre, és évszázadról évszázadra mindig a múlttól? Arról, ami ezelőtt kétezer évvel történt. Miért nem vesszük észre már azt, hogy Jézus, akit mi unitáriusok méltán nevezünk hitünk sarkpontjának, szakított ezzel a fajta vallásossággal.

A helyzet ennek a kérdésnek a tárgyalásánál az, hogy az ilyen irányú viselkedés, elmélkedés, (sajnos) jellemző – általában véve – az emberi

társadalmakra. Mert nézzük meg azt, hogy melyek a legnagyobb nemzeti, vallásos ünnepeink: azok, amelyekben szintén a régmúlta emlékezünk. A honfoglalásra, országunk alapításának ünnepére, az 1848-as szabadságharcra, egyházunk kiemelkedő alakjainak, születése, halála évfordulóira, sátoros ünnepeinkre stb.

Közben nem vesszük észre vagy talán nem akarjuk, hogy a lélektan rámutat arra, hogy az az ember, közösség, társadalom, egyház vagy állam, amely folyton a múltjával foglalkozik valójában halott. Lehet, hogy mozog, tevékenykedik, működik, de az igazi élet, amely mozgat, felemel, megvalósít és megelevenít, nincs benne, csak vegetál.

És itt, ezen a ponton nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Jézus nem ezt akarta. Ő maga sem a zsidó múlt napjairól ábrándozott, hanem annak a jelennek a számára hirdette meg Isten országát, szóban és tettben egyaránt, amelyben élt. Nem akart olyan egyházat, amely a múlt tömjénezéséből él. Ő egészen mást akart, egészen újat, mint ahogyan arra „*új szövetsége*” is utal vagy tanítása: „*új parancsolatot adok nektek...*”

Az őskeresztények ezt még úgy-ahogy tudták. Tudták azt, hogy mi a dolguk a jelenben. Hirdették az evangéliumot, próbáltak, enyhíteni próbáltak társadalmuk nyomasztó gondjain. Ápolták a betegeket, gondoskodtak a szegényekről, törődtek azokkal, akik a társadalom peremére szorultak. De a nagy baj, hogy a későbbiekben az egyház túlnyomó többsége megmaradt az *allelujázásnál, hozsannázásnál, tömjénezésnél*.

Én nem tudom, hogy ki hogyan áll ezzel a dologgal, de számomra már évek, évtizedek óta a fent említettek problematikája igencsak megterheli, megnehezíti karácsony ünneplését (is). Ezzel kapcsolatban a legnagyobb gondom az, hogy Jézus akarata ellenére, ünnepeljük őt. Ezt onnan tudom, hogy az evangéliumokat olvasva kitűnik az, hogy ő soha nem akart a középpontban állni, mint ahogy mi szeretünk, nem akart az ünneplés tárgya lenni, sőt nem egy helyen és alkalommal szigorúan meg is tiltotta a tanítványainak, hogy róla és személyéről beszéljenek az embereknek. A dicséretet és

a dicsőítést meg végképp elutasította. Még most is előttem van Erdő János professzor úr arcának jellegzetes elváltozása, amikor a „*Gazdag ifjú*” példázatának értelmében arról beszélt, hogy az „jó Mester”-nek szólította Jézust, és ő ezt milyen határozottan, és udvariasan elutasította, majd megkérdezte: „*Miért mondasz engem jónak? Senki nem jó, egyedül az Isten.*” (Mk 10 17-18)

Ezért ha már ünnepelni akarunk, és tényleg őt akarjuk ünnepelni, nem csak magunknak egy pár kellemes órát szerezni, akkor az ünnepelésünknek az ő szellemében kell megtörténnie. Valahogy úgy, mint amikor arról beszél, hogy fogadjátok be a kisgyermekeket az Isten nevében, az én nevemben fogadjátok be őket... az én szellememben tanítsátok őket.

És ezt úgy kell tennünk, hogy itt el kell kerülnünk egy újabb ellentmondást: úgy kell éljünk, viselkedjünk, hogy bennünk is megszületessen Jézus. Ami nem azt jelenti, hogy az ő születésnapján vagy annak környékén szép dalokat tesztek fel a lemezjátszóra, aztán meghatódom, elérzékenyülök. Mert Jézus akkor születik meg bennünk igazán, amikor hatni kezdenek bennünk és újra élni: tanításai, gondolatai. Vagy annak örülünk, aminek ő örült, attól szomorodunk el, amitől ő elszomorodott, hiszen ő is „*együtt örvendett az örvendezőkkel és együtt sírt a sírókkal*”. Egyszóval: vegyünk már észre, hogy nem mi vagyunk a középpontban, nem körülöttünk forog a világ, és nem a többi ember van miértünk, hanem mindez megfordítva igaz. Lássuk meg végre azt az idén, ebben az ünnepkörben, hogy mire van szüksége a másik embernek, elsősorban azoknak, akik nem a „napos oldal”-on járnak, azoknak, akik az élet hajótöröttjei, és nem csupán a hitben, hanem egész elromlott, elrontott emberi életükben. Mert csak akkor ünnepeljük ténylegesen Jézus születését, ha érzékenyebbek, empatikusabbak leszünk azok iránt, akik a leginkább rászorulnak. Ha időnk lesz a bajbajutottak megsegítésére, ha kinyílik a pénztárcának a nélkülözők támogatására. Én azt hiszem, hogy a kereszténység életében ez a Kopernikusz-i fordulat még nem jött el, még nem valósult meg, várni kell rá. De meddig?

Nos, ehhez képest az utóbbi pár száz évben, sikerült igazán eljelentékteleníteni, kijátszani, elbogatellizálni ezt az ünnepet; és lett mára az egész karácsonyi ünnepkör az egyéni és a családi önzés egyvelege. És az utóbbi tíz-tizenöt évben pedig lett a fogyasztás fő ünnepe. Nem számít, hogy az idén rosszabb a helyzetünk, mint a tavaly volt, hogy szinte kétjegyűvé duzzadt az infláció, mi akkor is többet költünk, mint tavaly

tettük. Van rá fedezetünk, vannak hitelezők, akik meg szeretnének nyerni maguknak minket, ha lehet hosszú távra. Nem kell évtizedes teológiai tanulmányokat folytatni ahhoz, hogy valaki fölismerje ebben a képtelen ellentmondást, Jézus eredeti szándékával szemben.

Jézus nem azért mondta, amit mondott, tette, amit tett, hogy egy kis fölüdülést hozzon az egyre reménytelenebb hétköznapokba, hogy egy kicsit enyhítse az élet elviselhetetlenségét vagy, hogy kellemes körülmények között müllassuk az időt a téli napfordulón. Hanem azért, hogy megtanítsa az embereket arra, hogy változtassák meg magát az életet, az életüket. Ahogyan azt ő mondta: „*Térjetelek meg!*” hogy az az élet értelmes és emberhez méltó élet legyen. Vagyis belső fordulatot akart az emberek lelkében, viselkedésében, gondolkodásmódjában.

Érzékenyen figyelt és reagált korának súlyos gondjaira: a szegények és gazdagok közötti szakadékra, a nemzeti ellenségeskedésre, zsidó és szamaritánusok viszonyára, a teológusok és papok garázdálkodásaira, az uralkodók zsarnokságára vagy éppen a római megszállás problémáira. És mindezekre nem „tüneti” kezelést akart adni, hanem gyökerében akarta orvosolni mindezeket.

Tette ezt annak a szellemében, hogy egyedül nem tudja megoldani valamennyit. Ezért gyűjtött tanítványokat, és azt akarta, hogy majd azok is gyűjtsenek tanítványokat, hogy egyre többen legyenek azok, akik az ő tanítása szerint élnek. Azzal is tisztában volt, hogy csak az ő tanítása alapján lehet csak valóban átalakítani és emberivé tenni az életet.

Karácsony ünneplése csak akkor lehet *méltó* Jézushoz, ha a mai keresztények ugyanolyan érzékenyen figyelnek, és ugyanúgy reagálnak a mai kor problémáira, mint ahogy ő tette azt a maga idejében. Az öregek, a betegek, a drogosok, a magányosok, az árvák, a hajléktalanok, a betegek nem maradnak a figyelmünk látóhatárán kívül.

Nekünk is tisztában kell lenni azzal, hogy ezeket a gondokat, néhány keresztény napjainkban sem tudja megoldani, de talán még néhány százezer sem, ha ezek egyáltalán megoldhatóak. És ennek ellenére nekünk, keresztényeknek, ezen belül Jézus-követőknek, ahogy nevezni szeretjük magunkat, mi unitáriusok – akik életüket teszik a megoldási kísérletekre –, kell keresni a megoldást a világ súlyos bajaira. Mert Jézus szerint nekik az a dolguk, hogy „*a föld sója*” és „*a világ világossága*” legyenek. Én azt kívánom, hogy ebben segítsen meg minket a jó Isten 2007 „...*rút karácsonyában.*” (Ady).

# Az élő angyalfia

„Sátoros” ünnepeink felekezeti közik, mert nemcsak hitvallási, hanem a lélek mélyén gyökerező emberi töltetük is van.

Nem tudok már utána nyomozni, hogy kik a történet szereplői, unitáriusok-e, vagy más vallásúak. Nem, mintha fontos ne lenne, hiszen nemcsak az esemény bír jelentőséggel, hanem az ember is, aki benne szerepel, és az is, hogy melyik felekezet hitvallása szerint ünnepli meg a karácsonyt. Bármilyen esemény a szereplőivel együtt érdekes, az öltözetüktől kezdve az otthonukon, a családjukon, az anyanyelvükön át a vallásukig mindennel, ami jellemzi őket.

Arra sem emlékszem, kitől hallottam. Csak mintha rémlene, hogy valamelyik idősebb lelkész mondta el. Sok gyermekes unitárius család a második világháború után szomorú karácsony elé nézett. A családfenntartásban, az asztalnál, az együttlében, és nem utolsó sorban a karácsonyfa mellett annyira nélkülözhetetlen édesapa nem jött haza a háborúból. Fogoly volt, nem lehetett tudni, mikor engedik haza.

Egy késő őszi este mégis, mintha vidámabbat sípolt volna a Marosvásárhelyről érkező keskeny vonat mozdonya. Az édesapát hozta magával, és nem is egyedül. Árva kisfiú volt a kíséretében, akit az állomáson vett magához, mert nem volt senkije. Bombatámadásban pusztultak el a szülei, testvérei és az otthonuk.

Bombák és háború nélkül is látunk hajléktalanokat az állomásokon, aluljárókban, lépcsőházakban. Eszébe se jut senkinek valakit közülük magához venni, hogy megossza vele a magányát. Népes család pedig, ahol haton esznek, és jut a hetediknek is, már ritkaság. Pethő István jut eszembe, a pestszentlőrinci templomunk építője, akinek tankönyvéből oktatom a hittanosokat. A benne levő tanmese szinte azonos a fenti történettel. Befejezésként azt írja, hogy: „Karácsony a kereszténység számára az Úr Jézus születésének ünnepe.”

Székely Ödön professzor, Aranyosrákosi Székely Sándor püspök unokája, Esszénus Jézus c. exegézisében így fogalmaz: „A dogmatikus vélemény az, hogy Jézus halálával megváltotta az emberiséget. Mi kénytelenek vagyunk ellentmondani ennek a koncepciónak, és ezzel szemben azt mondjuk, hogy Jézus nem a halálával, hanem az életével és tanításával váltotta meg az emberiséget”... „ha az emberiség követné Jézus tanításait, akkor meg lenne mentve. – Nem volna-e akkor béke és harmónia a Földön? Bizonyosan az lenne. Ő saját példájával, tevékenységével, egész életével mutatta az emberisé-

ség megváltásának az útját... Nem váltotta meg az emberiséget, de megmutatta nekünk a megváltáshoz vezető utat. Mindenkinek magát kell megváltania, senki más nem teheti meg azt helyettünk.

JÉZUS MEGADTA AZ EMBERISÉGNEK A LEGMAGASABB ESZMÉNYKÉPET, amit sajnálatos módon mindeddig nem nagyon sikerült átvinni a gyakorlatba. Az emberi intelligencia nagyon fiatal, csupán néhány ezer éves, míg örökletes ösztöneink sok százezer évesek. Tehát ismerjük mi a jót, a gyakorlatban mégis a gonoszt követjük. De a rossz, amit az ember tesz, nem kimondottan az ő hibája, mert azoktól a vak erőktől ered, amelyeket távoli őseitől örökölt, és amelyek még mindig uralkodnak rajta. Szóval nekünk megbocsátónak kell lennünk... És jogunk sincs, hogy elítéljünk másokat, mert egyikünk sem tökéletes. Az vesse rá az első követ, akinek nincs bűne – mondta Jézus. Az ő naponkénti megtagadása ellenére sem szabad feladni a reményt, mert tanításainak óriási ereje van.

Jézus azt mondta tanítványainak: „Higgyetek énbennem, én legyőzöm a világot!”

Az ő születését ünnepeljük karácsony napján, amikor a Föld és a Nap újjászületésének pogány eszményét is ünnepeljük. Jézus hozzáadta az ember újjászületését, testünk, egészségünk, szellemünk újjászületését. Az egész emberiség újjászületéséhez vezető utat, amin eljutunk az Isten országához.

Amikor Jézus magáról szólt, önmagát semmilyen más módon nem nevezte, mint hogy Ember fia. Mit jelent ez a szó? Az eljövendő embert jelenti, mert a mostani ember tökéletlen, az önzés és erőszak gyermeke... Viszont, ha követjük azt az utat, amit Jézus mutatott meg nekünk, akkor jön majd az új ember, az Emberfia, aki meg fogja találni a mennyek országát, a szeretet és a béke országát itt a Földön. EZ AZ ALAPVETŐ ÉRTELME A KARÁCSONY-nak.

És ne csak úgy ünnepeljük, mint egy ősi pogány fesztivált, mert ennél sokkal többet jelent a számunkra. Ünnepeljük a Mester születését, aki az egyén és az emberiség újjászületésének szimbóluma.

Ha közöttünk lenne most, és mai nyelven tanítana bennünket, ezt mondaná:

– Szeretetet hoztam nektek, és ti gyűlöltétek egymást. Azt mondtam, hogy aki kardot ránt, kard által fog elveszni, és ti háborút viseltétek, mészároljátok egymást.



– Gyógyítottam a betegeket, és megmutattam nektek az egészség útját, és most mindnyájan betegek vagytok.

– Szerény, egyszerű életet tanítottam nektek, és ti a pénzt, a vagyont gyűjtitek, birtokot birtok után, és kizsákmányoljátok egymást.

– Hogyan szabadítsalak meg én benneteket, ha ti magatokkal sem törődtek?

Bizony, ez az igazság. Tanításainak semmibe vétele hihetetlen nyomorúságot hozott az emberiségre... Olyanok kezében van a világ, akiknek szellemi fejlettsége messze-messze elmarad technológiai fejlettségétől.

Ha hűek akarunk lenni a karácsony valódi szelleméhez, így kell válaszolnunk Jézusnak:

– A nagy felfordulások a mi viszálykodó és kiegyensúlyozatlan életmódunk egyenes következményei, de reméljük, hogy azok, akikben megmaradnak a te magasztos gondolataid és eszményeid – miután a nagy vihar elmúlt – képesek lesznek újjá teremteni az emberiséget.

Remélem – mondja Székely professzor –, hogy mindannyian elmélkedni fogunk ezeken a gondolatokon minden karácsonyi ünnepen, Jézus születésének és életével is tanúsított igazságának ünnepén.” (Prof. dr. Edmond Bordeaux Székely: ESSZENUS JÉZUS. Ford. Szentesy E. András, Living Earth – Élő Föld Kiadó, 2007.)

Karácsony a gyermekek ünnepe. Hisszük, hogy felnő közöttük a fentebb megálmodott nemzedék, akik újjáteremtik majd a Jézust kö-

vető emberiséget. Mi szülők tudjuk, hogy útjuk a nekik készített karácsonyok élményvilágán keresztül vezet. Hogy mi is karácsonykészítők legyünk, nekünk is karácsonyokat készítettek a szüleink. Ezek külsőségeiben és anyagiakban ínséges, de lelkiekben gazdag karácsonyok voltak.

Hadd meséljem még el az egyiket.

Amikor szüleink azt gondolták, hogy fel kell világosítaniuk gyermekeiket a karácsonykészítés prózai valósága felől, mi egyöntetűen azt kértük, hogy nekünk pedig az angyal hozza a karácsonyfát és szerény ajándékait, Éreztük, hogy attól lesz gazdag a karácsony, nem az angyalfiától.

Szüleink ezért a korán beszerzett fát eldugták a sötét pincébe, ahol pedig a mi kajtár kisöcsénk megtalálta. Az „angyal” nem adta meg magát, és máshová rejtette el a fát. Azt mondták nekünk, hogy megette a kecske. Nem jutott eszünkbe, hogy sok van szegény párának már a rovásán, megbosszulhatjuk a tettét. Az meg, hogy a kecske nem eszi meg a fenyőt, nekünk nem jutott az eszünkbe.

Szomorú karácsonyra készültünk, mint a fentebb említett család. „Angyalaink” okulva az előzményekből olyan titokban készítették a meglepetést, hogy egyikünk se tudja azt elrontani. Nem is tudtuk. De lett akkora örömünk, amilyent csak az egykori „angyal”, a hazatérő édesapa tudott szerezni az élő „angyalfiával”.

Nyitrai Levente

Ki ne emlékezne régi és még régebbi adventi vára-  
kozásokra, karácsonyokra. Valahol ör-  
zünk (ha máshol nem, mert elvitte a  
mostoha történelem sok-sok vihara,  
akkor soha nem fakuló emlékeinkben)  
saját írású levelet, ákom-bákom betűk  
esnek egymásra, mert titokban írtuk

vagy íratunk és titokban is kellett tartani, hogy ne legyen azonos tartalma a többi testvér levélével. Aztán kicsempésztük az ablakba, ha jók voltunk, elvitte az angyal, ha meg nem, akkor ott maradt (ilyen is volt vagy csak a család „kinyílt” szemű, felnőtt tagjai voltak feledékenyek a kemény, ínséges időkben) mérhetetlen fájdalomunkra.

Pedig nem voltak azokban az írásokban nagy kérések, nem lehettek, az adventi úti banduko-



**„Milyen jó ma gyermekhittel újra ünnepelni,  
Tiszta szívvel Kis Jézuska jászolóhoz menni...  
...Hallgatni, hogy miként zúg a betlehemi ének,  
Melynek kedves dallamára megtisztul a lélek.”**

állt, már a ház sem áll. / Az élet épít s rombol is, / dolgozik a csákány, s halál. / Az aranyalma elgurult, / s elgurult az ezüst dió. / És most eljött a pillanat, / mikor rájuk gondolni jó. / Aranyalma, ezüstdió, / a messziből dalol nekem. / S egy régi kialudt gyertyaszál / kigyullad most a szíve-  
men.”...

De ha nem találunk megsárgult, az angyalnak címzett levelet, ami aztán visszakerült szeretteink zsebéből vagy a kenyeres fiók aljából,

kérjük meg gyermekeinket, hogy mondják el ők, és adják elő az emléktárgyaik között őrzött, kalandos utakat megjárt leveleket és azoknak történetét.

Mert idők múltával, amikor számukra is „az aranyalma elgurult, / elgurult az aranydió” is, egy-két levelet visszajuttattunk, mert ők is majd kell vezessék szeretteiket az adventi úton, Betlehem felé, s az angyaltól meg kell kérni a szükséges támogatást.

Azok a levelek még nem sárgulhattak, fakulhattak meg annyira. Emlékezzünk arra, hogy milyen izgalom volt az is, amikor együtt írtuk meg mi szülők azokat a kéréseket, de sokkal izgalmasabb volt, amikor ők hajoltak a papír fölé, és rajzolták a betűket, s így karácsony felé, az adventi úton még lehet, hogy néhány betűt mi kellett nekik megmutassunk, mert az iskolában még nem jutottak el a levélíráshoz szükséges, felhasználható betűig.

Máshol állnak már a házaink, máshol állnak már a karácsonyi fenyők, de nekünk a betlehemi gyermek érkezésekor, az adventi út végén az angyal hozza azt is és az ajándékokat is, akár csak Erdélyben, és a Család együtt áll meg a Szentestén imádkozni, az angyali kórossal együtt énekelni.

Nemsokára majd eljön annak is az ideje, hogy meg kell írni a levelet az unoka, unokák helyett a Jézuskának, hogy intézkedjen az angyaloknál aranyalma- és ezüstdió-ügyben. S hát, amikor ők írják már a levelet, és minket is belefoglalnak egy kérésbe! De ne egy lelketlen számítógépen írják, mert akkor, hogy maradnak meg az ákom-bákom, csak a szeretet által összetartott betűk, és hogy érzik meg sok-sok év után is a levélíró gyermekkezek a szülők,

testvérek, nagyszülők, rokonok kézmelegét, és lesznek-e megsárgult, megfakult, rejtegetett levelek, amik majd előkerülnek, mikor az aranyalma elgurul, s elgurul az ezüstdió is.

Istenem, milyen végtelen hosszú az adventi út, de mindig megérkezünk Betlehembe, ha mi is akarjuk. Vezessen Juhász Gyula egy biztató verse a megérkezés felé, a Megérkező elé:

„Mikor a Szenteste kapuját kitarja, / Indul a ködben a betlehemi árva, / Akit kitagadtak, akit megtagadtak, / Mikor földünkre a poklok leszakadtak. / Megindul a ködben, elindul az estben, / Mellette az angyal angyal-szárnya lebben. / Száll, suhan a Gyermek gyémánt csillagokra, / Gyémánt csillagokról, földi, bús ormokra. / Oda száll először, hol az éj sötétebb, / Feketébb a gond, s hol a nyomor mélyebb, / Hol a tájnak minden kincsét elorozták, / Gyászos ormaidra, Szegény Magyarország! / És megáll a Tátrán, melynek örökzöldje / Valaha elindult boldogan a völgybe, / Ment, mendegélt vígan az erdő, a fenyves, / Karácsonyi dísznek magyar gyerekekhez. / Ott áll a Gyermek fönny, nagyon fáj a lelke, / Visszagondol régi, szelíd Betlehemre, / S a legszebb fenyőt, mely örökzölden ott áll / Kezébe ragadja, s gyémánt csillagoknál / Gyűjtja gyertyáit meg, mint valaha régen / Csodaszarvas arany lángját a regében, / És a szent örök fát emelve magasra, / Pozsony, Kassa, Várad fölött lobogtatja. / Kolozsvár, Arad és Szabadka világol / Betlehemi fényben a karácsonyfától. / Vándorok e földön, pásztorok e tájon / Amulnak az égi csodaragyogáson. / Virrasztók, vigyázók ajkán zeng az ének: / Dicsőség magyarak örök Istenének! / Angyalok, mártírok, hitvallók felelnek: / Békesség e földön magyar embereknek!”

Balázsi László

## ÜNNEPI KALEIDOSZKÓP

Megindult a nagy forgalom az ünnepvárás országútján. Kíváncsi voltam, hogy más népek gyermekei és felnőtt gyermekei kit várnak és kitől várnak ajándékot az év végi ünnepeken.

Nem néprajzi munkára vállalkoztam, nem történelmi bemutatóra, tanulmányra, csupán azokból az érdekes tényekből osztok meg néhányat, amelyekkel olvasmányaimban, de főként a világhálón találkoztam. Olyan színes ez a kép, hogy köteteket lehetne összeállítani.

### Anglia

Karácsony az év legfontosabb ünnepe. Londonban a Trafalgar Square-en óriási fenyőfát díszítenek fel, amit a norvégok adnak ajándék-

ként a világháborús támogatásért. A Téalapót nem ünneplik. Szenteste sincs. A karácsonyt december 25-én ünneplik.

Előző este a gyermekek legnagyobb harisnyáikat a kandallóra akasztják, hogy az éjszaka, a kéményen át érkező Santa Claus – Mikulás vagy Father Christmas, Karácsony Apó – beleszáll az ajándékot, amit előzően levélben kértek a gyerekek, amit a kandalló tüzebe dob-  
nak, hogy eljusson az Északi-sarkra. Az első napon templomba mennek, utána kibontják az ajándékokat, amik a karácsonyfa alatt gyűlnek és várnak sorsukra. 26-át Boxing Day-nek



nevezik, a „dobozolás” napja, ami arra utal, hogy a templomi perselyt e napon nyitották ki és tartalmát szétosztották a szegények között.

## Írország

Hasonló az angolok szokásaihoz. Az ünnepet december 13-án kezdik, amit Little Christmas-nek, Kis Karácsonynak neveznek. 25-én gyertyát állítanak az ablakokba, fenyőt díszítenek, az asztalra kenyeret, tejet készítenek fogadni az érkezőket, valamint sárgarépat a rénszarvasoknak. A meggyújtott gyertyák mutatják az utat a Szent Családnak és hívják az éhezőket és fázókat. Nagy utcai népünnepélyeket tartanak, a fiatalok maskarába jeleneteket adnak elő.

## Franciaország

December 25-én osztogatja ajándékait Pere Noel (Pere Chellende), Karácsony Apó. A gyerekek a cipőjüket, amit jól ki kell pucolni, a kályha vagy az ajtó elé teszik, amibe reggelre ajándék kerül. Elzászban Kisjézuska hozza az ajándékot, akit egy fehér ruhába öltözött nő jelenít meg, fején szép koronával. Hans Trapp, a Gonosz kíséri, aki szőrmébe van bújtatva, korommal van befestve és botjával fenyegeti a gyerekeket, de Kisjézuska megvédi őket.

## Finnország

December 24-én karácsonyfát díszítenek, este gyertyákat helyeznek a sírokra is. A karácsonyt Jul-nak vagy Joulua-nak nevezik. Nincs Téliapó, de van három kis kobold: Tomtebisse, Tomte és Nisse. Ők hozzák az ajándékot egy hatalmas zsákban. Pirosba vannak öltözve, az Északi-sarokról jönnek, Lappföldről, rénszarvas húzza a szánjukat.

Az ünnepen a bő termésért is hálát adnak. Megvendégelik még az állatokat is. Az ünnepi fahéjas tejberizsbe egy mandulát rejtenek el, aki megtalálja, ha lány, akkor hamarosan férjhez megy, másra meg szerencse vár.

## Svédország, Norvégia

Svédországban az ajándékot egy Jul-Bock nevű, szalmából készült kecskebak hozza, aki a mennydörgés istenének, Thornak a kísérőjére emlékeztet. Ilyen szalmából készült kecskebakot állítanak az ajtó elé és a karácsonyfa mellé. A karácsonyi ünneplésük január 6-ig tart.

A norvégok is ilyen kecskebakot és gabonakeresztet állítanak a ház elé. A finnekhez hasonlóan a sírokra gyertyát tesznek. A lakás díszítésének egyik fő kelléke a virág. Az ablakokba csillagokat akasztanak.

## Olaszország

Jézus születése napját Natale-nak nevezik. Az ajándékokat a Befana-nak nevezett jóságos boszorkány osztogatja a gyermekek zoknijába, harisnyájába. A legenda szerint ez a boszorkány hallotta a pásztoroktól Jézus születését, de későn indult és lekéste a jászolhoz vezető csillagot, és azóta is keresi a kis Jézust. Mindenhova be akar térni, ajándékot visz, a kéményen át érkezik és ezért kormos. A jó gyerekeknek ajándékot ad, a rosszaknak szemet és hamut.



Szenteste az emberek járják a templomokat, hogy láthassák a kis Jézust. A betlehemi jászol legkülönösebb ábrázolásait lehet látni a templomokban.

## Oroszország

Fenyőfát az oroszok szilveszterkor díszítenek. A gyerekeknek az ajándékot Gyed Moroz, vagyis Fagy Apó hozza Szilveszter este. Fehér prémes, piros kabátot visel, a vándorbotja egy nagy jégcsap. Szánnal jön, amit lovak húznak, útítársa Sznyegurocska, a Hókirálynő.

A gyerekek is felöltöznek hóembernek vagy hópehelynek. Hangosan hívogatják Gyed Morozt, aki megérkezésekor hármat koppint a padlóra jégbotjával.

## Spanyolország

Itt is 12 napig tart a karácsony. Vigadozással várják Jézus érkezését. Ez a fiesta, amiben részt vesz minden korosztály.

A gyermekek december 25-én is és január 6-án is kapnak ajándékot, utóbb a Három Királyoktól. Ekkor a három király, Gáspár, Menyhért és Boldizsár cifrán feldíszített szekéren járja az utcákat, keresi fel a gyerekeket. A gyerekek is az ünnepi időszakban zenélve, énekelve, táncolva ünnepelnek, amiért jutalmat kapnak, főként édességeket.

## Lengyelország

A karácsony vallásos jellege itt a legkihangsúlyozottabb. 24-én este várják a betlehemi csillag megjelenését. Amikor megjelenik az első csillag, akkor köszöntenek egymásnak karácsonyt.

Énekesek járnak házról-házra, ahol a szerencsekívánások után megvendégelik őket. Mindenki megy az éjféli misére és az ünnep többi istentiszteletére. Minden templomban építenek, készítenek betlehemet, amiknek neve „szopka”. Karácsonyfát is állítanak, amit egyszerűen díszítenek fel: mogyoró, alma, papírból készített díszek, festett tojáshéjak.



## Hollandia

December 6-án ajándékozza meg a gyerekeket a holland Mikulás, a Sinterklaas. Fekete Péterrel érkezik meg az amszterdami kikötőbe előző nap, ahol nagy ünneplés fogadja őket. Éjszaka háztetőről háztetőre ugrálva-repülve, a kéményeken keresztül ejtik be ajándékaikat a kan dallókba.

## Németország, Ausztria

December 4-én, Borbála napján aranyeső-ágakat raknak a vázába, melyek karácsonyra kinyílnak. Szenteste karácsonyfát állítanak és ajándékokat adnak egymásnak. A gyerekeknek Weihnachtsmann, Karácsonymanó hordja az ajándékot.

Ausztriában óriási karácsonyfákat állítanak a főterekre. December 16-án kezdődik a Bécsi Szimfonikusok karácsonyi koncertsorozata. Szenteste karácsonyfát díszít a család, de a gyerekeket a nagyszülők elviszik sétálni.



## Egyesült Államok

Amerikában Xmas-nek írják a karácsonyt, aminek kiejtése ugyanaz, mint a Christmas-nek.

Az X a görög Krisztus szó (Xristos) kezdőbetűjét idézi. A Fehér Ház előtt hatalmas karácsonyfát állítanak, melynek gyertyáit az elnök és a first lady gyújtja meg. Az amerikai karácsony hangosabb, zajosabb az európainál. Sok helyen még tűzijátékokat is rendeznek. Ez a hagyomány még abból az időből maradt meg, amikor az új világba érkezők így üzentek az otthoniaknak. De a lármának gonoszúzó szerepe is van. Karácsonykor összegyűlnek a család tagjai és közösen töltik a Szentestét. A legtöbb hagyományt, amit az angolok az óhazából hoztak, megtartják. Az ajándékokat a talpig pirosba öltözött Santa Claus hozza. A többi bevándorló nemzet is sok mindent megőrzött a saját hagyományából, így a legkülönbélebb ünneplési módokkal lehet találkozni a nagy olvasztótégely Amerikában.

-bl-

## Unitárius tudományos konferencia Gyulán

Gyula és Környéke szórványgyülekezetünk mind többet és többet hallat magáról tevékenységével, mozgalmas életével.

Néhány évvel ezelőtt elkezdtünk egy tudományos konferencia sorozatot, amelyekre jeles előadókat hívtunk meg. Szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy ezzel is felhívtuk magunkra a figyelmet. Ez is a szándékunk, hiszen az unitarizmusról nem sokat tudnak az anyaország e táján sem. Csak a mi a füzesgyarmati munkánkról szóló tudósításokból értesülhet a megye lakossága (létszámunkhoz mérten sok anyag jelenik meg a megyei lapokban!), valamint a rádióadásokat hallgathatják, amiket innen, füzesgyarmati templomunkból közvetítenek. Az utóbbi konferenciánk anyagát rögzítette a gyulai városi televízió, amit aztán műsorukra tűztek szinte teljes terjedelemben, és aminek nagy visszhangja volt.

November 25-én, vasárnap délelőtt, a gyulai Esze Tamás utca, 2. szám alatti közösségi házbeli imatermünkben félszáz ember hallgathatta, immáron a III. Gyulai Unitárius Tudományos Konferencia előadásait. A megjelentek jó része nem unitárius volt. Az előadás megrendezését a szórványgyülekezet vezetői mellett,

Gyula Város Önkormányzata és az Erkel Ferenc Baráti Társaság támogatta.

Az első előadást *Dr. Németh Csaba* történész, az Erkel Ferenc Múzeum munkatársa tartotta „A Dél-Alföldi protestantizmus első félévszázada” címmel. Lebilincselő, érdekesítő dolgokat tudhattunk meg hitelődeink eredményes munkájáról ezeken a tájakon. A történész – levéltári kutatásai, forrásanyagai alapján – megkapó képet adott arról, hogy a reformáció századában – amíg nem jött a katolikus restauráció és a reformátusok térhódítása – Gyula és környéke is



majdnem teljesen az unitarizmus követője volt. Reméljük, hogy a történész-kutató előadását lapunk hasábjain is olvashatjuk majd. Hézagpótló olvasmány lesz!

A második előadást szórványgyülekezetünk erdélyi gyökerű jegyzője, *Gyarmathy Zsolt*, nyugalmazott gimnáziumi tanár „Szemelvények a korai unitárius költészetből” címen tartotta. A történelmi tényeket, az életrajzokat és a művek magyarázatait *Bihari Mária*, a tanár úr egykori tanítványa, előadóművésznő kellemes hangú, értelmes felolvasásai tették még érdekesebbé. Dávid Ferenc énekét, az „Adjunk hálát mindnyájan” kezdetű, 43. számú énekünket *Balácsi László* énekelte, előbb meghallgattuk annak régi, veretes stílusú, több versszakát felolvasva. Valóban szemelvényekre kerülhetett csak sor, hiszen óriási az az unitárius anyag, aminek bemutatásához hozzákezdett a régi értékeink

íránt lelkesedő tanár. Reméljük, hogy a következő konferenciáinkon is hasonló gazdag anyaggal ismertet meg minket. A hozzászólók kifejezték azt az óhajukat, hogy nyomtatásban is szeretnék olvasni az elhangzott előadásokat, mert úgy jobban el tudnak merülni ezekben az ismeretekben.

Az előadások többeket készítettek véleménynyilvánításra. Elismeréssel szóltak az elhangzott előadások magas színvonaláról. A konferencia Balácsi László lelkész áhítatával és megnyitójával kezdődött, a „Tebenned bízunk eleitől fogva” kezdetű énekünk eléneklése után. A lelkésszel mind a városi televízió, mind pedig az előadáson részt vevő *Szőke Margit*, a Békés Megyei Hírlap újságírója riportot készített. Úgy érezzük, hogy ez a példamutató rendezvényünk is elérte a kitűzött célt és lesz folytatása.

*Balácsi Alpár Lehel*

## Unitárius címerek az anyaországban és Erdélyben

### Bevezető

A CÍMER a ZÁSZLÓVAL együtt egy közösség történelmi múltjának, jelenének, önazonosságának és önbecsülésének legfontosabb szimbólumai. Kialakulásuk a lovagkorba nyúlik vissza, s mintegy nyolcszáz évet ível át folyamatos használatuk. Törvényszerűségeit a CÍMERTAN (HERALDIKA) szabályozza. A különböző alakú CÍMERPAJZSOKBAN ábrázolt CÍMERKÉPEK és SZÍNEZÉSEK kialakult történelmi hagyományokat követnek, szabályait az alkotónak fegyelmezetten kell alkalmaznia. Az a jó címer, amelyik mindenki számára közérthetően egyszerű és szellemi üzenete a múltból a jelenen át jövőbe mutató.

### Történelmi előzmények

Ismeretes, hogy az 1568-ban Tordán, János Zsigmond erdélyi fejedelem vezetésével megtartott országgyűlésen fogalmazták meg először és iktatták törvénybe a világon elsőként a VALLÁSI TÜRELMESSÉGET. Eszerint a RÓMAI KATOLIKUS vallás mellett, „bévett”, azaz egyenrangú vallásként ismerték el az EVANGÉLIKUS, a REFORMÁTUS és az UNITÁRIUS vallást. Az UNITÁRIUS EGYHÁZ alapítója és első püspöke Dávid Ferenc volt, aki az emlékezetes tordai országgyűlésen mondta híressé vált mondatát: „.....MERT AZ HIT ISTEN AJÁNDEKA, EZ HALLÁSBÓL LÉSZÖN, MELY HALLÁS PEDIG AZ ISTENNEK IGÉJE ÁLTAL VAGYON!”

### Az unitárius egyház ősi címere

A címer alkotójának személye és megalkotásának pontos időpontja nem ismert. A barokk stílusú címerpajzs formája alapján a XVII. század végén vagy a XVIII. század elején készíthették.

„A címer közepén kék színű háttérben egy ezüst színű (fehér) KÍGYÓ látható, mely saját farkába harapva egy teljes kört alkot. A kör közepén egy ezüst színű (fehér) GALAMB áll egy sziklacsúcson, vagy zöld színű halmon. A címer felett egy ötágú leveles korona látható. Ez egyfelől azt sugalmazza, hogy az UNITÁRIUS vallás nagyra hivatott a történelem porondján. Valamikor ott hirdették a királyok udvarában. Erdély első fejedelme, Magyarország választott királya, János Zsigmond maga is unitáriussá lett. Másfelől ma is ott él a nemes emberi szívekben mintegy megkoronázva az unitárius hitet, mely ezen életfelfogás és cselekedetek által vezérli a híveket a HITSZABADSÁG, VALLÁSSZABADSÁG útján. Ennek pedig mély bibliai és hitbéli alapja van a jézusi tanításokon alapszik:

„LEGYETEK OKOSAK, mint a KÍGYÓK és SZELÍDEK, mint a GALAMBOK.” (Máté 10,16) „Aki tehát hallja tőlem e beszédeket és cselekszi, hasonló lesz az OKOS EMBERHEZ, aki KŐSZIKLÁRA építette házát. (Máté 7,24-25) Végül ehhez kapcsolható az egyházalapító Dávid Ferencnek a Tordai országgyűlésen 1568-ban elmondott és a fentiekben idézett híres mondata: „A HIT ISTEN AJÁNDEKA...”

mely végső betetőzés és korona a jól végzett munkára.

### A címertervezéshez felhasznált szempontok

1. A Magyarországi és az Erdélyi Unitárius Egyház döntéshozóival, írástudóival történt megállapodás alapján az eddig elkészített és a jövőben elkészítendő címerek felső címermezőjében az egyház ősi jelképe került és kerül minden esetben elhelyezésre. Ezt a címerképet a címermező jobb és bal felső szegleteibe elhelyezett aranyló NAPARC és növekvő ezüst HOLDARC címerképek egészítik ki. Ismeretes, hogy Erdély történelmi címerében az székelységet a kék szín, valamint a NAP és a HOLD jelképezi. Ezt a címert Zsigmond király 1437-ben adományozta a székelyeknek, annak elismeréseként, hogy évszázadokon keresztül hősiességen védte az ország keleti és délkeleti határait. E címerképek beemelését az ősi címerbe az is indokolta, hogy az unitárius vallás leginkább a Székelyföldön, a székelység körében terjedt el.

2. A címerpajzs formájának megválasztását szintén az érintettekkel egyeztettem. Ennek megfelelően a barokk pajzsforma helyett a késő reneszánsz címerábrázolásokra emlékeztető lekerekített, csücsköstalpú pajzsformát választottunk, mely a XVII. század végéig volt általánosan elterjedt úgy Erdélyben, mint Magyarországon. A címerpajzsot vékony aranykeret díszíti.

3. Az alsó – egy vagy több osztatú – címermezőkben mindig a helyi unitárius közösség történelmi múltjára, jelenére, földrajzi adottságaira, mezőgazdasági és kézműves tevékenységére egy-egy fontosabb történelmi eseményre és személyiségre stb. utaló és leginkább ezeket kifejező címerképek és színezések láthatók.

### Az Unitárius közösségek eddig elkészült címerei

No	Megnevezés	Időpont
1	Budapest, Bartók Béla Unitárius Egyházközség	2003
2	Énlaka, Unitárius Egyházközség	2004
3	Homoródkeményfalva, Unitárius Egyházközség	2005
4	Abásfalva, Unitárius Egyházközség	2006
5	Kóhalom, Unitárius Egyházközség	2006
6	Firtosváralja, Unitárius Egyházközség	2006
7	Oklánd, Unitárius Egyházközség	2006
8	Siménfalva, Unitárius Egyházközség	2006

9	Székelyudvarhely, Dávid Ferenc Unitárius Egyházközség	2007
10	Székelyudvarhely, Unitárius Vegyeskar	2007
11	Székelykeresztúr, Unitárius Egyházközség	2007
12	Füzesgyarmat, Unitárius Egyházközség	2007
13	Vásárosnamény, Beregi Unitárius Szórványgyülekezet	2007
14	Székelyudvarhely I. Unitárius Egyházközség	2007
15	Homoródalmás, Unitárius Egyházközség	2007

### A címerek ismertetése

Az eddig elkészült címereknél az előzőekben ismertetett lekerekített, csücsköstalpú, késő reneszánsz pajzsformát választottam a kölcsönösen elfogadott szempontok alapján. Ennek megfelelően a címerpajzsot valamennyi címer esetében egy vágással (vízszintes osztás) 1. sz. felső és 2. sz., 3. sz., 4. sz. címermezőkre osztottam. Az 1. sz. felső címermezőben az Unitárius Egyház ősi címerében látható összetett címerképet jelenítettem meg, kiegészítve a székelységet szimbolizáló NAP és HOLD ábrázolásokkal. Ezzel a címerképpel – valamennyi közösség esetében – az egyetlen magyar alapítású egyházhoz és az ősi hagyományokhoz fűződő szoros kötődést óhajtottam kihangsúlyozni.

A címermező jobb felső szegletében (látvány szerint bal felső) aranyló NAP arcot, a bal felsőben (látvány szerint jobb felső) növekvő ezüst HOLD arcot látunk, melyek fentiekén túl az alábbi mélyebb jelentéstartalmat hordozzák.

„A keresztény szimbolikában a NAP az igazság és a bölcsesség jelképe lett, de Isten tulajdonságainak kifejezésére is használták. A 84. zsoltár 13. versében ezt olvashatjuk. Mert Nap és Pajzs az Úr, vagyis Világosság és Védelem. Krisztus ábrázolásokban a Nap a feje körül ragyogó Dicsfény, vagyis Glória formájában jelenik meg. A Nap és a Hold együttes ábrázolása a keresztény szimbolikában több egyházatyánál az Atyát és a Fiút, vagyis az Ó- és Újtestamentumot, illetve az Egyházat és Jézus megdicsőülését jelképezi. Emellett mind a Nap, mind pedig a Hold a legrégebbi székely szimbólumok közé tartoznak. Eredetük a hun és magyar történetbe nyúlik vissza. Eleink imával köszöntötték a felkelő Napot, melyet a hatalom, a bátorság és boldog élet szimbólumának tartottak. Este a tisztaságot, a békét és a szeretetet jelképező Holdhoz mondtak imát.”

Az alsó címermezők megalkotásánál a helyi unitárius közösségek történelmi múltjára és jelenére, a földrajzi adottságokra, a mezőgazdasági, kézműves és egyéb tevékenységekre,



egy-egy fontosabb történelmi eseményre és személyiségre utaló címerképeket és színezéseket alkalmaztam.

## 1. Budapest, Bartók Béla Unitárius Egyházközség címere

A 2. sz. alsó osztatlan címermezőben, vörös színű háttérben, egy stilizált arany színű hárfát látunk. Ezzel a jelképi ábrázolással többes jelentéstartalmat kívántam kifejezni. Mindenekelőtt olyan címerképet kellett találnom, mely elsősorban az egyházközség névadója, Bartók Béla zenei géniuszát jeleníti meg, másodsorban a zsoldáros ősöket, valamint a gyülekezetet.

„Ismeretes, hogy Bartók Béla az új, de magyar stílust kereste. Mint közismert erre akkor talált rá, amikor Kodály Zoltánnal tudományos népzenei kutatóutakat tettek. A gyűjtött anyag feldolgozásakor, rendszerezésekor felismerték, hogy a magyar és más népek zenei anyanyelve a modern zenei formákban merőben új, egyetemes érvényű, mondhatni "szférikus" zeneként fogalmazódhat meg.

Bartók Béla nem volt a szó egyszerű értelmében templomjáró ember. Ahogy a zene világában megbecsülte mások dallamkincseit, a vallás világában az egyén dolgának értékelte a hit dolgait. Így saját meggyőződését fontosabbnak találta annál, amit ősitől örökölt. Talán a székelyföldi gyűjtőútjai, talán a Torockón tett látogatása készítette arra, hogy felvegye az egyetlen magyar alapítású unitárius hitét. A végső elhatározást az adta, amikor Béla fia 1916-ban iskoláskorba került. Felszólították, hogy írassa be az akkoriban kötelező hittanórákra. Ekkor annak ellenére, hogy katolikus volt, beszerezte és tanulmányozta valamennyi vallás katekéziséjét. Alapos megfontolás után úgy döntött -amiben valószínűleg erdélyi származása is közrejátszott -, hogy családjával együtt áttér az unitárius hitre. Fia később ezt írta a maga választotta vallás azért vette fel, mert itt látta leginkább megvalósíthatónak a szabad gondolkodást és annak összeegyeztetését a humanista embereszménnyel. Az áttérés tényét az UNITÁRIUS LEVÉLTÁRBAN található felvételi anyagönyv tartalmazza az 1916. július 25.-én kelt bejegyzéssel.”

A stilizált hárfa jelentéstartalma a zsoldárszerző bibliai Dávid királyra emlékeztet bennünket, akinek zsoldárai a híres zsoldárfordítónak, Szenczi Molnár Albertnek és többi neves társának köszönhetően manapság is gyakorta megszólalnak az unitárius istentiszteleteken.

„A hangszernek a különböző civilizációkban többféle szimbolikus jelentése alakult ki az elmúlt évezredek során. A legősibb jelentése szerint a mindenség harmóniáját (pl. lant), a diszharmóniát (pl. síp), vagy ritmust (pl. dob) idézi.

Fentieken túl **LÉLEKJELKÉP** is, mert a megrezgetett levegő által keltett hang révén jelképes értelemben az életkeltés, az újjászületés eszköze (pl. duda). Közvetítő elem a halandók és a szellemek (szakrális funkció), ember és ember között (világi funkció) szolgál gonosz szellemek elűzésére is. A görögöknél a **HÁRFA TERPSZIKHORÉ**-nek, a tánc műzsájának jelvénye. A kelta hagyományokban az ösztönök és a spirituális vágyak közötti feszültséget jelképezi. A keresztény szimbolikában a hárfajáték a áhitat segítője, a kísértés távortartója. Ismert az is, hogy a bibliai Dávid király hárfajátéka űzte el Saul gonosz szellemét. (Sám. 16,16)..”

## 2. Füzesgyarmat, Unitárius Egyházközség címere

Az 1. sz. felső címermezőt a 2. sz. alsó címermezőtől egy arany színű pólya választja el egymástól, melyen zöld színű betűkkel az EGY AZ ISTEN jelmondat olvasható magyar névalakkal és székely rovásírással. A 2. sz. osztatlan címermezőben vörös színű háttérben zöld színű alapon egy arany törzsű és gyökérzetű stilizált fűzfát látunk, a törzséből kinövő öt felfelé mutató stilizált fűzfaleveles ággal. A fűzfa ábrázolás egyrészt utalás a település névalakjában szereplő fűzfa megnevezésre, másrészt a fűzfa törzsén olvasható 1902-es évszám a településen megtelepedett unitárius híveket és az általuk ekkor megalapított egyházközséget jelképezi.

„A FA minden jelkép közül a legösszetettebb jelentésű egyetemes szimbólum. Az ÉLETET az ÉLŐFA, a HALÁLT a SZÁRAZFA jelképezi, ezáltal az ÖRÖK fejlődés és NÖVEKEDÉS, a FOLYAMATOS MEGÚJULÁS a kétértelmű (ciklikus és irreverzibilis) idő jelképe. A magyar FA nevek egy része utal a FA kozmikus jellegére, a FÉNNYEL való szoros kapcsolatára. A Fenyőfa és a Nyárfa ennek legkifejezőbb példái. A kozmikus jelleget testesíti meg a népmesékből ismert VILÁGFA, ÉLETFA vagy az Ószövetség TUDÁSFÁJA. A görög mitológiában minden Istennek volt FÁJA és minden FÁNAK volt szelleme. A Főistennek ZEUSZNAK a TÖLGYFA volt a megtestesítője. Ismeretes, hogy a TÖLGYFA, több évszázadig képes élni, rendkívül szívós, anyaga kemény, dacol a természet erőivel és ellenáll azok romboló hatásainak. Termése a MAK az állatok hasznos életadó tápláléka.”

Esetünkben a FŰZFÁRA vonatkozó fontosabb tudnivalókat ismertetem.

„Népünk – a gyümölcsfák mellett – különösen tisztelte évszázadokon keresztül az életrevaló gyógyító FŰZET, mely rejtőztető, kosárkötésre, korbácsfonásra alkalmas ágaival, barkás vesszőivel a barkaszentesítésre, az elmúlásra, szomorúságra utal. A feltámadás könnyen idézhető jele, miután belőle készült a boszorkányseprű, s

olykor a virágvasárnapi vízbevetett, vagy elégett kiszebábú. A kereszténység életfája a Kereszt, az igaz élet fája, mely a paradicsomi ÉLET és HALÁL fájának szimbolikus örököse.”

A füzfa jobb oldalán (látvány szerint bal oldalán) egy nyitott arany szegélyű könyvet, Bibliát látunk, melynek fehér lapjain aranyszínű Alfa és Ómega betűjelek olvashatók.

„A KÖNYV általában a BÖLCSESSÉG és az ISTENI TITKOK szimbóluma, melyeknek nyilvánított voltára a NYITOTT KÖNYV, a ki nem nyilvánítottra pedig a CSUKOTT KÖNYV utal. A leghíresebb könyvek a BIBLIA, a TÓRA, valamint a KORÁN. A magyar KÖNYV SZÓ kínai eredetű vándorszó, mely török közvetítéssel érkezett hozzánk. Bár a Biblia nagyon sok helyen említi a KÖNYV-et, ám ez nem volt azonos a mai értelemben vett nyomdai termékkel. Az írásbeliség kialakulásánál előbb égetett agyagtáblákat, majd papiruszt, később pedig pergamentet használtak, melyek TEKECS FORMÁJÚAK voltak. Pál Apostol a könyvet és a tekercset, illetve a pergamentet egyaránt említi a Timoteusokhoz írt levelében (II.Tim 4,13) Mózes a TÍZ-PARANCSOLATOT kőbevésvé kapta, de beszél ISTEN KÖNYVÉRŐL, amikor az ARANYBORJÚT imádó Izrael népének bűneit magára akarja vállalni és így könyörög: BOCSÁSD MEG VÉTKÜNKET! mert ha mégsem akkor törölj ki engem a KÖNYVBŐL, melyet írtál. Az Úr pedig felelt Mózesnek: CSAK AZT TÖRLŐM KI A KÖNYVBŐL, AKI VÉTKEZETT ELLENEM (II.Móz. 32-33) Dániel próféta látomásaiban és a Jelenések könyvében bukkan fel az ÉLET KÖNYVE, ez utóbbi hét pecséttel volt lezárva (Dán. 7,10; Jel. 5,1; 20,12) A református szimbolikában mindig a Bibliát jelképezte. Ugyanakkor a római katolikus egyházművészetben a próféták, apostolok, evangélisták és egyházatyák jelképe volt.

Erdélyben nagyon sok emlék őrzi a KÖNYV szimbólumot. Megtalálható nyitott és csukott formában református prédikátorok, teológus professzorok, római katolikus plébánosok, unitárius lekipásztorok sírkövein, de rávésték az 1702-ben elhunyt MISZTÓTFALUSI KISS MIKLÓS Európa-hírű nyomdász és Biblia-kiadó sírkövére is.”

A füzfa bal oldalán (látvány szerint jobb oldalán) egy aranyszínű kehely figyelhető meg, melynek mindkét oldalát egy-egy aranyszínű búzakalász díszíti. Ez az ábrázolás is az Úrvacsorát, vagyis Krisztus testét és vérének jelképezi.

„A BÚZA az állandóan újjászülető élet szimbóluma. Az ókorban a termőföld istenasszonyának, a görög Démétérnek, a római Ceresnek jelvénye volt a búzakalász és a gyümölcsköteg bőségszaruval. A keresztény szimbolikában az úrvacsorai kenyeret, az ostyát, vagyis Krisztus tes-

tét jelképezi. Emellett emlékeztet a feltámadásra is, mert a romlandóságra elvetett magból új élet fakad. (I. Kor.15,42) Atvitt értelemben jelentheti a kalász a jó magot termő, Isten igéjére helyesen figyelő embert, aki az utolsó ítéletkor a mennybe, a konkoly pedig az örök tűzre kerül. (Mt. 13,37-42)

A búzakalászt szinte mindig együtt ábrázolják a szőlőfürttel, mely Krisztus áldozatvérének jelképezi.”

„A SZŐLŐ egyik legősibb kultúrnövényünk, élet- és haláljelkép. Ahol csak természetették, kezdetől fogva szent és isteni növénynek, ÉLET-FÁNAK tekintették. A görög mitológiában Dionüszosz a bor görög istene. A Biblia a szőlő első ültetőjének a vízözön utáni emberiség ősapját, Noét teszi meg. A szőlőtő, mint Krisztus és a keresztény hit szimbóluma az evangéliumi kezdetektől fogva a vallásos művészet fő motívuma (Jn. 15,1-3). E jelképes tőke Ótestamentumi talajban gyökeredzik, de a hellenisztikus misztika táplálta. A szőlőlugasban alvó Noé maga az első tőke, melyből Krisztus az IGAZI SZŐLŐTŐ az ISTENI SARJ ered. A Noéban gyökeredző Krisztus szőlőtőkéje a kereszténység Életfája; gyümölcse, a SZŐLŐFÜRT meg a BÚZAKALÁSZ együtt az oltáriszentség (a bor és a kenyér; Krisztus vére és teste) jelképe. A rúdon függő szőlőfürt a feszület megfelelője a középkori keresztény művészetben.”

### 3. Vásárosnamény, Beregi Unitárius Szórványgyülekezet

Az 1. sz. címermezőt egy hasítással (függőleges osztással) 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) és 3. sz. bal alsó (látvány szerint jobb alsó) címermezők választják el. A 2. sz. job alsó címermezőben, zöld színű háttérben, három ezüst színű hullámos pólya látható, melyek a Vásárosnamény határában folyó Tiszát és a Tiszába ömlő Szamos és Kraszna folyókat jelképezik. A 3. sz. alsó címermezőben vörös színű háttérben egy arany szegélyű nyitott könyv, a Biblia látható, melynek gerincén egy aranyszínű lúdtoll (penna), fehér színű lapjain aranyszínű Alfa és Omega betűjelek, a lapok alján pedig ugyancsak aranyszínű B és F betűjelek láthatók. (Az előző címerleírás során a nyitott könyvre, vagyis a Bibliára vonatkozó tudnivalókat az előzőekben már részletesen ismertettem.)

A lúdtoll (penna) ábrázolás és a B és F betűjelek Balázs Ferenc unitárius lelkész-író, gondolkodót jelképezik, aki rövid életútja ellenére is jelentős életművet hagyott az utókorra. A gyülekezet szellemi példaképének tekintti. A Balázs Ferencre utaló lúdtoll (penna), mint az írástudás legfontosabb eszköze, az alábbi fontos jelentést hordozza.



„Az írásra használt PENNA (LÚDTOLL), mint MADÁRTÓL EREDŐ TOLL, az égi ISTENI EREDETŰ HATALOM szimbóluma. Ezen túlmenően az átörökített, leírt tudás eszköze, mellyel AZ ÍRÁSTUDÓK ISTEN KINYILATKOZTATÁSAIT, a TUDÁST és a BÖLCSESÉGET vetették papiruszra, pergamenre, vagy manapság papírra.”

A címerpajzsok alatt, kék színű szalagokon, a települések vagy az egyházközségek névalakjai, a szalagszéleken pedig az első írásos említés vagy az 1568-as egyházalapítás, a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség esetében az 1902-es gyülekezetalapítás, a Beregi Unitárius Szórványgyülekezetnél az 1975-ös gyülekezetalapítás, valamint a címeravatás évszámai olvashatók.

A címerképek mellett a színeknek is fontos jelentéstartalmuk van. Általánosságban a címerekben felhasznált színezésekről az alábbiakat kell tudnunk.

A FEHÉR az isteni fényt, a tökéletességet, a tisztaságot és az ártatlanságot szimbolizálja.

A SÁRGA gyakran az ARANYAT helyettesíti, s így a NAP, az örökkévalóság színe, de negatív értelemben az irigység is lehet.

A VÖRÖS (Piros) jelenti a tüzet, a melegséget, a szeretetet, a vért, valamint Krisztus és a Vértanúk áldozatát. Más értelmezés szerint a világi hatalmat, sőt a pokol tüzeit is jelképezi.

A ZÖLD, a tavasznak, a feltámadás reményének, a győzelemnek, valamint az Édennek a színe.

A KÉK az ég, a levegő és a víz színe. Jelképezi a tisztaságot, a hűséget és az igazságot. Az Istenanyát, Szűz Máriát, kék színű köpenyben ábrázolják.

A BÍBOR szint a főpapság ruháin és a címer-tani koronák belső díszítésén jelenítik meg.

A FEKETE az alázat, a világmegvetés, a halál és a gyász színe.

#### Felhasznált irodalom

Vanyó László: Ókeresztény művészet szimbólumai. Jelkiadó 1997.

Jutta Seibert: A keresztény művészet lexikona. Corvina kiadó 1994.

Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szamadám György: Jelképtár. Helikon kiadó 1990.

Gömbös István: A szerzetes és lovagrendek címei és viseletei. Tellér kiadó 1993.

Takács Béla: Bibliai jelképek a magyar református művészetben. MRE Sajtóosztálya Bp. 1986.

Tíz év múltán. MRTEZS Kiadó Bp. 2000.

Pécsi L. Dániel  
jelképtervező

(Következő számunkban folytatjuk az erdélyi címerek bemutatásával.)

Ady Endre

## Kis, karácsonyi ének

Tegnap harangoztak,  
Holnap harangoznak,  
Holnapután az angyalok  
Gyémánt-havat hoznak.

Szeretném az Istent  
Nagyosan dicsérni,  
De én még kisfiú vagyok,  
Csak most kezdek élni.

Isten-dicséretre  
Mégis csak kiállok,  
De boldogok a pásztorok  
S a három királyok.

Én is mennék, mennék,  
Énekelni mennék,  
Nagyok között kis Jézusért  
Minden szépet tennék.

Új csizmám a sárban  
Százszor bepiszkolnám,  
Csak az Úrnak szerelmemet  
Szépen igazolnám.

(Így dúdolgattam én  
Gyermek-hittel, bátran,  
1883  
Csúf karácsonyában.)



# Akik előttünk jártak ...

## Egy unitárius könyvgyűjtő: Homoródszentmártoni Gedő József

Gedő József azon unitáriusok egyike, aki nem az irodalom művelésével, hanem az irodalom iránti lelkesedéssel emelkedik kortársai fölé. Amint életrajzírója, Buzogány Áron említi (Homoródszentmártoni Gedő József, Ker. Magvető 1871. VI. k.), meleg lélekkel és ápoló szeretettel fogad minden olyan törekvést, mely a nemzeti élet megújulását, a nyelv, az irodalom, a szellemi művelődés gyorsabb fejlesztését célozza.

Családjának származási helye az udvarhelyszéki Homoródszentmárton. Dédapja György, Barcsai Ákos fejedelemtől nyert nemeslevelet, 1659-ben. Nagyapja, szintén György, Abrudbánya főjegyzője, tanácsosa, majd főbírája. Apja Alsó-Fejér vármegye táblabírája. Anyja Sándor Klára.

Gedő József 1778. augusztus 21-én született Abrudbányán. Iskoláit 1791-től 1798-ig Kolozsvárt végzi. Magántanítója több évig a Kazinczyval is levelezést folytató Kozma Gergely. Életére nagy befolyást gyakorol az Európát fölrazó francia forradalom, melynek nem csak fölisméri, de ápolja is szabadságeszmét átalakító nézeteit. Tanulótársai „Gedő polgár”-nak nevezik s Ő e „polgár” szóban a tiszta demokrácia alapját, az emberiséget értékeli.

Szabadság és irodalom szeretetét nagy mértékben előmozdítja atyai barátja, a templom és iskola építő Lázár István püspök, akinek tanuló korában évekig házában lakik. Jogot a római katolikus líceumban kezd tanulni, de atyja elhalálásakor (1800) hazamegy édesanyja gyámoltására. Később a jogot magánúton végzi el.

1813-ban megnősül. Felesége toldalagi Szathmári Anna. Házasságukból 3 leány és 2 fiú születik, de csak két lánya: Anna és Teréz jutnak el a családalapításig.

1841-ben elhalálozik felesége, s ettől kezdve életét az irodalomnak szenteli.

1846 óta állandóan Kolozsvárt lakik. Bár szoros értelemben vett hivatalt eddig sem viselt – hiszen abrudbányai tanácsossága, aranyoszéki pénztárosossága, képviselőtestületi tagsága inkább csak tisztségek –, de most, felesége halála után, teljesen visszavonulva, öröklött vagyonából az irodalomnak él. Uralkodó szenvedélye a könyvszerzés és az olvasás. Sokat áldoz a hazai és külföldi könyvekért. Levelezésben áll az irodalom korabeli nagyjaival: Kazinczyval,

Döbrentével, Bölöni Farkas Sándorral, aki gyakran föltárja előtte terveit. Egyébként Gedő könyveinek jelentős részét éppen Bölöni Farkas Sándoron keresztül szerzi be, aki abrudbányai és szentmihályfalvi tartózkodása idején könyvszerző bizományosa. Kapcsolatban áll a Landerer könyvkiadóval s Kozma Gergellyel együtt részt vesz annak kiadásra kerülő regényfordításában. Gedő irodalmi áldozatkészségére jellemző, hogy pl. Horváth Lázár kiadandó „Lyra” című zsebkönyve költségeire 1.000,- Ft-ot kölcsönöz.

Az irodalom mellett érdeklődést tanúsít az ifjúság nevelésének kérdésére. Jakab József a göttingai egyetemről levélben számol be az ottani tudományos és társadalmi állapotokról, nem feledkezve meg Gedőt tudósítani a számtan és a természettudományok körébe tartozó ismeretekről.

Gedőt Buzogány Áron az ország legműveltebb fiai egyikének tartotta, aki könyvtárát a kolozsvári unitárius főgimnáziumnak ajándékozta.

Halála 77 éves korában, 1855. augusztus 29-én következik be. A kolerának esik áldozatul. Porai a kolozsvári temető melletti Demeter-féle kertben nyugsznak.

Gedő József egy új korszak képviselője volt, a nemzeti haladás és művelődés legbuzgóbb, legöntudatosabb híveinek egyike, aki – Buzogány Áron írta – meleg szeretettel fogadott minden eszmét és törekvést, amely nemzeti életünk megújulását, nyelvünk, irodalmunk fejlesztését célozta.

Temetésén Kriza János, akkori kolozsvári lelkész mondott beszédet, ki Gedő érdeméül azt említette föl, hogy „az emberszeretet önzetlen, tiszta indulatával vált apostollá s gyűjtögette az igazság drága kincseit, abból a célból, hogy azok által gazdagabbá és nemesebbé tegyen több szívet és lelket, mint amilyen gazdag az övé volt” Emlékét őrizzük !

*Kelemen Miklós*

### **Gedő Józseffel foglalkozó irodalom:**

*Buzogány Áron:* „Homoródszentmártoni Gedő József” Keresztény Magvető. 1871.

*Kozma Ferenc:* „Kozma Gergely”. Keresztény Magvető. 1876. 1. füzet.

Kriza János: „Gedő József” (Necrológ) 1885.

## Megtaláltuk *Borbély Sándornak*, az Országos Siketnéma Intézet néhai igazgatójának sírhelyét is

Két nagynevű – erdélyi születésű – de a mai Magyarország területén elhalálozott iskolaigazgatóról van tudomásunk, akiknek tudtuk elhalálozásuknak helyét és idejét, de nem tudtuk, hogy hol és melyik temetőben nyugsznak, hogy gondozza-e valaki sírjukat.

Az egyik a Szentgericén 1869. december 27-én született és Tatabányán 1945. február 10-én érszükület következtében elhunyt **Gál Kelemen**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium egykori igazgatója, a II. osztályú polgári hadi érdemkereszt tulajdonosa, az Unitárius Irodalmi Társaság elnöke, a Keresztény Magvető főmunkatársa és a Nevelésügyi Bizottság előadója, a „Kolozsvári Unitárius Kollégium történetének” írója volt.

A másik az Aranyosrákoson 1866. január 14-én született és Vácon, 1932. december 9-én elhunyt **Tordai Ereos Borbély Sándor**, a Váci Országos Siketnéma Intézet igazgatója, a Koronás Arany Érdemkereszt tulajdonosa, a Váci Hírlap és a Siketnéma Közlöny munkatársa, több szakmai könyv írója, kinek 1923-ban megfestették arcképét, szobrát pedig az Intézet előtt állították föl.

Léta Sándor a budapesti „Bartók Béla Egyházközség” lelkésze és e sorok írója elhatározták, hogy felkutatják a két igazgató nyughelyét, s kutatásuk eredményéről beszámolnak az Unitárius Élet olvasóinak.

Az említettek 2006-ban találták meg Gál Kelemennek a tatabányai temetőben levő sírját s erről be is számoltak az Unitárius Élet 2006. július–augusztusi száma 19-ik oldalán.



Borbély Sándor nyugvóhelyének felkutatására 2007. október 16-án került sor, mikor meglátogattuk a Váci Országos Siketnéma Intézetet, ahol Kvojka Ferencné gyógypedagógus megmutatta az Intézet Múzeumában őrzött Borbély Sándor hagyatékot: az általa írt könyveket, a róla szóló irodalmi megemlékezéseket, naplóját és gyászjelentésének egy példányát, amelynek érdekessége az alábbi zárómondat: „Ezt a gyászjelentést édesapánk maga fogalmazta s kívánóságára nyomattuk ki így.”

A gyászjelentésből megtudtuk, hogy Borbély Sándor 66 éves korában, december 9-én reggel 5 órakor halálozott el, s temetésére december 11-én, vasárnap du. 3 órakor került sor, a Váci Országos Királyi Siketnéma Intézetből (itt volt lakása) a váci evangélikus temetőbe, ideiglenes sírhelyére, ahonnan a család ősi sírboltjában, Aranyosrákoson temették volna el.

Az Unitárius Értesítő 1932. december 15-ei száma (11. old.) Borbély Sándor haláláról értesítve, azt írja, hogy „temetése december 11-én történt Vácon, nagy részvét mellett, de hogy ki temette és valóban az evangélikus temetőben-e, és hogy onnét a tetemet kihantolva elszállítottak-e az aranyosrákosi ősi családi sírboltba (és mikor?), arról nincs tudósítás. Mint ahogy arról sincs, hogy hamvait (feleségével együtt) mikor helyezték el szobra alatt s ki mondott felette gyászbeszédet?

Mindenesetre örvendetes, hogy Borbély Sándor sírhelyét is megtaláltuk, s erről tudósítva kegyelettel áldozhattunk emlékének.

*Kelemen Miklós*

## Dorothea Dix 1802–1887

Születése 205. és halála 120. évfordulóján olyan ember emlékét elevenítjük fel, akinek nevét nem igen lehet fellelni lexikonokban. Sokan vannak ilyenek, akik életművük alapján joggal helyet kérhetnének, de soha nem azzal a gondlattal dolgoztak, végezték hivatásukat, hogy oda bekerüljenek. Számukra elég volt munkájuk eredménye és a nyugodt lelkiismeretük.

Amikor elolvastam Don McEvoy Dorothea Dixről szóló írását, azt a következtetést szűrtem le, hogy nála sokkal szerényebb életművel rendelkezők töltik meg lexikonok tömkelegét.

A Maine állambeli Hampden környékén született egy világtól elzárt farm kunyhójában. A nagyapja küldte volt oda szüleit, akinek óriási földbirtoka volt azon a vidéken. Valamilyen ok folytán azt gondolta a nagyapa, hogy ezen a teljesen elszigetelt környéken a szülei képesek lesznek megoldani családi problémáikat. De hiába, mert az apja ivászatba és vallásos fanatizmusba merült, az édesanyja pedig krónikus rokkanttá vált. Egyáltalán nem volt boldog gyermekora. 12 éves korában elmenekült otthonról és Worcesterben, Massachusetts állam-

ban lakott egy idősebb lánytestvérénél. Unokatestvérei egyikének tetszetek azok a történetek, amiket mesélt és azt mondta neki, hogy jó tanítónő lehetne belőle. 14 éves korában megnyitotta saját iskoláját fiatal gyerekek számára. 18 évesen Bostonba költözött a nagymamájához.

Elkezdett templomba járni vele. Az volt az a templom, ahol Dr. William Ellery Channing volt a lelkész. (Róla is majd írunk! – B.L.) Az ő befolyása vezette élete hátralévő részén keresztül.

A Boston utcáin csavargó szegény gyermekek sorsa nagy fájdalmat okozott neki. Engedélyt kért a nagymamájától, hogy iskolának használhassa a szénapadlást a leszegényedett gyerekek számára. A nagyi ellenállt, de ő kitartott. Végül a nagyi beleegyezett, hogy legyen iskolája a koldusok számára. Így a rendes tanítói állása mellett megnyitotta a második iskoláját.

Dr. Channing és családja a nyarakat egy Rhode Island-i házban töltötte, ami a Narragansett öbölre nézett. Sok éven át elvitték Dorothea-t is a lányaik mellé nevelőnőnek. Ezek az idők mély nyomot hagytak benne, és 15 évi tanítás után fizikai és idegösszeroppanást kapott. Dr. Channing elintézte, hogy Angliába mehessen, és a barátja, Dr. William Rathbone kezelhesse. 18 hónapon át ez az orvos és a felesége ápolta és adta vissza az egészségét.

Mi több, befogadták a baráti körükbe, ahová Samuel Tuke is tartozott. Ő volt az, aki megépítette a York-i Menhelyet, az első modern elmebetegintézetet a világon, ahol az elmebetegeknek könyvet adtak olvasni és zenét hallgathattak, hogy szórakozzanak.

Samuel Tuke beszélt Dorothea-nak az elmebetegek rettenetes helyzetéről Anglia számos részén, ahol börtönbe, földalatti pincékbe zárták őket, oszlopokhoz voltak láncolva, az ételt úgy dobták eléjük, mint az állatoknak, és gyakran kirakták őket, hogy pénzt kapjanak a látványért. Dorothea nem tudta elhinni, amiket hallott.

Amíg Dorothea Angliában élt, a nagymamája meghalt, de egy olyan örökséget hagyott rá, amely lehetővé tette, hogy kényelmesen éljen. Visszatért Bostonba attól a gondolattól vezéreltetve, hogy megtudja, hogy az elmebetegek gondozása a saját hazájában különbözik-e az Angliában látottaktól. Hamarosan felfedezte, hogy az elmezavarodottakat, a szegényeket és az erőszakos bűnözőket együtt tartották bebörtönözve. Úgy hitték, hogy mind a gonosz, a démon hatalma alatt állnak, megszállottak, és a börtönőrök úgy gondolták, hogy ők az eszközök arra, hogy ezeket a „gonosztevőket” büntessék.

Dorothea elvitte ezeket az adatokat Dr. Channinghez, aki kapcsolatba hozta három befolyásos barátjával: a politikus Charles Sum-

ner-rel, a nevelő Horace Mann-nal és a fizikus Dr. Samuel Gridley Howe-val. Elmagyarázta nekik, hogy biztos abban, hogy az a helyzet, amit megismert Bostonban, valószínűleg igaz egész Massachusetts-re, és a törvényhozásnak tennie kell a kérdés megoldása érdekében. Azt a választ kapta, hogy valakinek meg kell látogatnia a börtönöket, feltárni a menhelyeket, és dokumentálni a valóságos helyzetet. Hozzáadték, hogy ez számottevő időbe telik és tekintélyes pénzüsszegbe kerül. Dorothea magára vállalta, hogy ezt a felmérést elkészíti.

18 hónappal később Dr. Howe előterjesztette a beszámolóját a törvényhozásnak. Horrorba illő dolgokat tudhattak meg a dokumentációból: Egy nőt Dedham-ban, aki egészen tiszta gondolkodásúnak látszott, a menház mögötti rekeszbe láncoltak. Senki nem emlékezett, hogy mióta van ott, és egyáltalán miért van ott. Medfordban egy férfit tartottak 17 évig egy bokszbán. Shelburne-ben egy idős meztelen férfit, akinek a lábai lefagytak, a lábcsonkognál fogva láncoltak meg.

Két évvel később a Massachusetts-i törvényhozás pénzalapot szavazott meg arra, hogy Worcester-ben egy új kórházat építsenek az elmebetegek számára. Az volt az első abból a 123 menhelyből és kórházból, amelyeket Dorothea erőfeszítései nyomán építettek a következő három évtized alatt. Több, mint 30 000 mérföldet utazott Kanadától a Mexikói öböl, az Atlanti óceántól a Mississippiig, megfigyelve az elmebetegek kezelését, új és humánus, emberséges kezelési, gondozási módszereket, eljárásokat ajánlott mindenhol.

Lenyűgöző volt látni a hozzáállásban való fokozatos változásokat. Röviddel azután, hogy elkezdte a New Jersey-ben végzett felméréseit, a törvényhozás egy 1000 dolláros támogatást szavazott meg, hogy a Delaware folyón, az államon túl is végezze munkáját. Három évvel később összegyűlt a pénz egy olyan kórházat építeni, amelyik a nemzet modelljévé vált.

A polgárháború idején kinevezték a hadsereg ápolónőinek felügyelőjévé. Négy hosszú éven keresztül, egyetlen nap szabadság nélkül folytatta ezt a munkát. Annyira kihívó volt ez a küldetése, hogy majdnem elvesztette az önuralmát, amit olyan szépen kiművelt az évek folyamán. Azután visszatért New Jersey-be, hogy eltöltse hátramaradt éveit egy lakosztályban, amit kapott abban a csodálatos kórházban, amelyik neki köszönhette létrejöttét.

Vajon viseli-e nevét valamilyen intézmény ennek az önzetlen hittestvérnek, aki voltaképpen a tengerentúli elmebeteg-gondozás és -gyógyítás intézményének alapjait teremtette meg?

B. L.



# Honvágy a négyzeten

Ha jól tudom, Amerikába készültek ők is, mint Szakállas Abel. Meglehet, épp az ő példáján buzdultak neki annyira, hogy nyakukba kanyarították a tarisznyát, kezükbe vették a vándorbotot, s elindultak a nagyvilágba szerencsét próbálni. Hogy mi jöhetett közbe, mi nem, azt nem tudom, elég az hozzá, hogy tervük megghiúsult. Amerika helyett svéd földön kötöttek ki. Az első hónapok még elmúltak valahogy a felfedezés izgalmában, de aztán megjött a jószagú tél, s vele együtt a szomorúság. Bizony nem a zord skandináv éghajlat tette nehezzé szívüket, mert hiszen a csíki telekhez szokott emberfiának nemigen árt még a sarkkörü levegő sem, hanem a honvágy meg a mérhetetlen nagy árvaság. Család nélkül, asszony nélkül, a megszokott környezet nélkül olyan árva volt a két székelő atyafi, mint amilyen árva csak Mikes Kelemen lehetett Rodostón vagy Körösi Csoma Sándor Tibetben.

Nehezen teltek a korán leszakadt esték, mert embereink egyre csak hazagondoltak. Otthon ilyenkor minden becsületes gazda ólájában ott gömbölyödik egy-két levágni való malac. Székelyeinknek kiváltképpen a reggeli-esti etetések áhítatos szertartása hiányzott, s a moslékba feledkezett hízó elégedett csámcsogása.

Hej, búnak eresztette fejét szegény Benedek, társa alig győzte vigasztalni:

– Hadd el, koma, majd csak lesz valahogy...

Addig okoskodtak, mígnem eldöntötték: karácsonyra disznót vágnak, lesz ami lesz. Hisz, a népi bölcsélet szerint is csak addig nehéz valami, amíg rá nem szánjuk magunkat, utána gyerekjáték az egész. Arra nézve aztán már nem ad útmutatást a Fennvaló sem, hogy mit kezdjen két ágrólszakadt székelő ezzel a nagy nekibuzdulással, ha épp a vikingek földjére vezette útjukat a sors. Hogyan lesz ebből füstölt oldalas, kocsonya és véres-májás? Hol lehet malacot venni? Egyáltalán: lehet-e élő disznót kapni valahol?

Kis utánajárással kiderült, hogy lehet, mégpedig egy közeli tanyán. Embereink már jó előtte összeeskábálták az ólacsát, abban hízik majd a malac szép gömbölyűre jó főtt pityókán, korpán, meg finom moslékon. Ha nem is lesz másfél-két mázsás, mint otthon, de legalább hájasodjon egy kicsit, mert nincs annál nagyobb szégyen, mint mikor vékony a disznó hátán a szalonna.

A tanyasi ember csak nehezen tudta felfogni, hogy mit is akar kezdeni egy élő disznóval ez a

két, fekete-bajuszú, nagydarab idegen ember, de aztán hagyta, hogy menjenek Isten hírével, miután nagy keservesen betuszkolták kimustrált kocsijuk csomagtartójába a visító állatot. Csendes jószág volt egyébként a malacka, így aztán a szomszédok észre sem vették, hogy ott van. Az is igaz, hogy székelőink se várták meg, míg éhesen követeli a moslékadagját, etették szorgalmasan, s mustrálgatták hájacskáját, miközben elégedetten dörzsölték tenyerüket. Olyan disznóölés lesz ez, hogy csak na!

Végre eljött a várva-várt szombat hajnala. Előtte való napon mindent előkészítettek volt, mint ahogy az asszony nép szokta azt odahaza. Volt ott apróra tört bors, főtt rizs, hámozott fokhagyma, szárított csombor, pirított hagyma, májas-véresbe való illatos fűszer, s egy csomó só meg paprika. Még húsdarálót is vettek erre a nagy alkalomra, meg egy üvegecske szilvóriumot.

Szokráltak a csillagok, s székelőink csizmája alatt csikorgott, ropogott a csontkeményre fagyott hó, amikor kimentek az ólhoz.

– Na, te Benedek, én mindjárt elsírom magam... Olyan szép ez, mintha otthon lennék, esküszöm.

Hogy egymás előtt szégyenben ne maradjanak, gyorsan leöntöttek torkukon egy kis szív-erősítőt, aztán csak nézték a pálinkás poharat nagy komolyan, s hallgattak rá egy sort. Elsőnek Benedek szedte össze magát:

– Mehetünk – dörögte, s elindult a késsel.

Társa nagy elszántan a nyomában bandukolt. De alig láttak a könnyektől. Talán ez lehetett az oka annak, hogy az első dőfés nem talált. Benedek sok disznót ölt odahaza, így aztán nem is számított arra, hogy megtörténhet vele ez a nagy szégyen. Bizony, az ügyel-bajjal előrángatott és lefogott állat épp akkor ugrott meg, amikor a Benedek karja lesújtani készült. A hosszú kés belevágódott a menekülő disznó oldalába, mire az, fellökve tálat, embert, velőtrázó ordítással rohanni kezdett a szent hétvégi álmukat alvó, békés svéd szomszédok házai között.

A hatás nem is váratott magára sokáig. Pillanatokon belül ott termett a rendőrség, kutyástól-macskástól, s hangosbemondón szólították megadásra a halálra rémült bölleereket. Különösebb ellenállást egyikük sem tanúsított, így aztán azonnal őrizetbe vették őket és az áldozat holléte felől faggatóztak. Végül a vérnyomokat követve rábukkantak a sebzett állatra. Ekkor derült ki, hogy nem brutális gyilkosság hiúsult meg itt, hanem békés disznóvágás. De ettől még

nem lett egyszerűbb a dolog, hisz állatorvost is kellett hívni, aki megállapította, hogy a disznót egy jól irányzott lövéssel azonnal meg kell szabadítani szenvedéseitől. Pár órás további hercehurca, kihallgatás, jegyzőkönyvbe vétel és egyebek után Benedekék végre hazamehettek, de csendháborítás és állatkínzás vádjával akkora bírságot sóztak a nyakukba, hogy csak pislogni tudtak ijedtükben szegények.

– Még jó, hogy ennyivel megúsztuk – zárta le a vitát egyikük, s ezzel többé disznóvágásról nem is esett volna szó közöttük, ha be nem köszönt a következő tél, s a csípős levegő eszébe nem juttatja székelyeinknek az otthoni karácsonyt, meg a jó disznótoros vacsorákat.

Ejnye, nagyokat nyeltek, sóhajtoztak, de annak okáról a világért se szólt volna egyikük sem, míg aztán egy szép napon azzal állított haza Benedek:

– Na koma, mégis csak lesz disznóölés!

Nagyot nézett erre a székely, s hitetlenül ingatta fejét:

– Hát aztán, az hogy lesz, hogy ne legyen ismét baj belőle?

Benedek hamiskásan mosolygott bajusza alatt:

– Mert mi rosszul csináltuk, s azért lett baj. Itt másképpen szokták. Megérdeklődtem.

Nagy büszkén elmesélte, amit megtudott. Hogy ne érezze a disznó, mikor szúrják, s ne szenvedjen, el kell altatni előtte. A legjobb gázzal. Attól úgy elalszik, mint Csipkerózsika. Aztán jöhet a kés.

– Az már más – derült fel a koma arca, s lelki szemei előtt ott lebegett már a rúdról lecsüngő jófajta füstölt kolbász, orrában érezte a disznóperzselés mindennél finomabb illatát, elképzelte az asztalon remegő nagy tál kocsonyát, vas-tag zsírréteggel a tetején, jól megpaprikázva.

Hát ez egyszerűbb, mint gondolták volna. Harmadnapra minden készen állt. A frissen vásárolt malacka ott röfögött a tavalyi ólban, a ház mögött ott állt már a köteg szalma s a nagy, ezüstszínű gázipalack. Most nem sokat hizlalták a disznót előtte, hanem csak ledugták a csövet a torkán. Kicsit vonakodott a szegény pára, de aztán szépen oldalra dőlt, s meg se nyikant, mikor Benedek markolatig döfte szügyébe a kést. Szép nagy tál vért csurgattak ki belőle. Ebből lesz aztán a finom véres hurka, az ám! Nosza, rá a szalmára, hadd perzselődjék!

Hogy utána pontosan mi is történt, azt egyikük se tudja visszaidézni, csak egy nagy durranásra emlékeznek, meg arra, hogy utána úgy eltűnt a disznó, mintha soha nem is létezett volna. Véres cafatait a harmadik-negyedik szomszéd kertjéből szedegették össze, hogy mentsék a menthetőt.

Másodszorra se lett disznótoros vacsora, csak egy újabb hatalmas büntetés. Embereink megegyeztek abban, hogy a bírságot az érdemelné meg leginkább, aki, mikor kioktatta Benedeket a svéd disznóölési módokról, elfelejtette megemlíteni azt az apróságot, hogy széndioxid-dal szokás elaltatni az áldozatot, nem pedig fűtőgázzal.

## ***Unitárius vallási műsorok 2008-ban***

### **Magyar Rádió – Kossuth adó**

***Istentisztelet*** (vasárnap 10:00)

március 16. (Virágvasárnap), november 23. (Dávid Ferenc).

***„Egy az Isten”*** c. félóra (péntek 13:30)

január 25., február 29., április 25., május 30., június 27., július 25., augusztus 29.,  
szeptember 19., október 31., december 19.

***Karácsonyi ünnepi félóra*** (péntek 13:30)

december 26.

### **Magyar Televízió**

*Adás: vasárnap délelőtt, m1-es csatorna – Ismétlés: vasárnap délután, m2-es csatorna*  
(a pontos kezdési időpontokat a műsorújság közli)

***Istentisztelet***

szeptember 28. (Őszi hálaadás).

***Unitárius Magazin***

január 06., április 27., augusztus 17., december 07.

***Unitárius ifjúsági műsor***

március 09., március 16., március 23., március 30.

***Útmutató*** – február 03.

# Egyházközségeink életéből

## Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Nagyszabású ünnepségre került sor egyházközségünk templomában, 2007. október 21-én, amikor felszenteltük egyházközségünk zászlaját.

Az ünnepségünk a bevonulással kezdődött, amikor a Vitézi Rend a saját zászlaját, valamint presbitereink a Magyarországi Unitárius Egyház zászlaját és a felszentelendő egyházközségi zászlót vitték. Mögötte vonultak be a lelkészek: Rázmány Csaba püspök és Léta Sándor.

Az istentiszteletet a magyar himnusz és a székyely himnusz eléneklésével kezdtük. Léta Sándor áhítata után Rázmány Csaba püspökkel együtt felszentelték az új egyházközségi zászlót. Dr. Kiss Balázné, a Peczelné Kozma Flóra Nőszövetségünk elnök asszonya felkötötte a nőszövetségi szalagot a zászlórúdra.

A kulturális műsor következett:

Elsőnek Szabó András előadóművész irodalmi összeállítását hangzott el, majd Jankovics Marcell művelődéstörténész a jelképek szerepéről tartott egy rövid, de tartalmas és érdekes előadást.

Sztankovics Béla gitárművész „Tisztelgés Bartók Béla művészetére előtt” címen saját művét adta elő. Incze Ildikó színművésznő szavalt, majd Kuncz László operaénekes és Halmos Béla népzeneész következett.

Pécsi L. Dániel jelképtervező, aki egyházközségünk címerét tervezte és zászlaját is elkészítette, ismertette az unitárius címert és egyházközségünk címerét. Virág László elszavalta Weöres Sándor Bartókról írt versét.

A záróének eléneklése után, a templomi gyülekezet átment a gyülekezeti terembe, ahol az ünnepség folytatódott. Megterített ünnepi asztalok mellett Rázmány Csaba püspök megnyi-



Pécsi L. Dániel jelképtervező ismertetése

totta a zászlókiállítást, majd Pécsi L. Dániel ismertette a 12 darab elkészült unitárius zászlót, melyeket a jelenlevők megtekinthettek. Fial zenész barátaink: Falvai Katalin zongoraművész, Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám csellóművész Bartók zenedarabokat játszottak.

Az ünnepség szeretetvendégséggel zárult. Egyházközségünk nőtagjai, Csiki Zelma és Vassné Jobb Ildikó finom pörköltet készítettek.

November 15-én megkoszorúztuk a XI. kerületben levő Dávid Ferenc utca 2. szám alatt levő ház falán a Dávid Ferenc emléktáblát.

Nőszövetségünk november 24-én, szombaton délután megtartotta a szokásos vásárral egybekötött adventi koszorúkészítést és virágkiállítást, mely alkalommal Deák Péter botanikus ismertette a késő őszi és téli növényeinket.

### Október–novemberi szertartásaink:

Október 28-án megkereszteltük Lőrincz Zsigmond és Kurta Rozália, Zsigmond Krisztofer nevű kisfiát.

November 18-án megkereszteltük Fodor Dénes és Zoltáni-Brok Annamária, Boglárka Zselyke nevű kislányát.

November 15-én Kálban utolsó útjára kísértük és eltemettük Máthé Ödön 81 évet élt nyugalmazott unitárius lelkész testvérünket.

**A decemberi ünnepkörben** is szeretettel várjuk híveinket és minden kedves érdeklődőt templomunkba az adventi és karácsonyi rendezvényeinkre:

December 16-án, vasárnap 18 órakor adventi koncertet szervezünk templomunkban, amikor a Jazz And More kórus fog énekelni.

December 23-án, vasárnap 10 órakor istentiszteletünk keretében a már ismert Falvai Katalin zongoraművésznő, Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám csellóművész adventi koncertjére kerül sor.

December 25-én és 26-án, karácsony mindkét napján úrvacsorával egybekötött istentiszteletet tartunk, a megszokott 10 órai kezdettel, a 1092 Budapest, Hőgyes Endre utca 3. szám alatti templomunkban.

Istentől megáldott adventi várakozást és készülődést, valamint boldog karácsonyi beteljesedést kívánunk mindenkinek.

Léta Sándor



# Füzesgyarmat

## és a Gyula és környéke szórványgyülekezet

Az emlékezésekkel tele hónap végén két alkalommal is koporsó mellé szólított az élet.

*Október 28-án* Darvason utolsó útjára kísértük és eltemettük **Erdei Sándorné Olasz Julianna**, 83 évet élt testvérünket.

A három gyermeket felnevelő, a férjét, hét unokáját, tizenhat dédunokáját, egy testvérét hátrahagyótól fájdalommal búcsúzott a népes rokonság és végtisztességtevő gyülekezet. Nem volt unitárius, de a hozzátartozók a mi vigasztaló szertartásunkat kérték.

*Október 30-án* a székelyföldi Lókodban eltemettük **László Andorné Toró Ilka** tiszteletes asszonyt, aki 84 esztendő telt. Kisebbik fiánál, Zoltánnál lakott Pakson. A lelkész házaspár közel egy évtizeden keresztül szolgált Lókodban, az én szülőfalumban. Gyermekkorom gyönyörű éveit töltöttük együtt a papi család gyermekeivel, Leventével és a már említett Zoltánnal. A pap néni ránk áradó szeretetét nem lehet elfelejteni.

1963-ban települtek át az anyaországba a sok nyomorgatás elől (tízéves gyerek voltam, amikor egy délután a pap bácsi édes szüleimnek megmutatta, hogy mit tettek a hátával, amely csupa lila-hurkás, véraláfutásos volt a székelyudvarhelyi belügyesek „jól végzett munkája” után).

Nyolc évig Füzesgyarmaton szolgáltak, majd utána a Pestsszentlőrinci Egyházközségben. A férjét 1966-ban Lókodban temették el a kisgyermekként maghalt Zsófia lányuk mellé. Most az édesanyját, nagymamát, testvért, a tiszteletes asszonyt is a drága szüleimmel közös sírkertben helyeztük végső nyugalomra.

*November 1-jén* egy régebbi dédelgetett álmat, tervemet váltottam valóra. A templomi halottak napi megemlékezések mellett bejártam egy 70 km-es útszakaszt is, zárandokoltam. Ez az az útszakasz, amit mindjárt húsz éve járok leggyakrabban Békéscsaba és Karcag között, hogy eljuthassak munkahelyeimre. Az út mellett egymást érik az emlékjelek, kopjafák. Csaknem harminc ember vesztette életét ez időszak alatt valamilyen közúti balesetben. Sokan közülük ismerősök voltak, barátaim gyermekei, még tanítványom is volt négy közülük, néhányukat mi búcsúztattuk el. Többségük 20-30 év közötti fiatal volt.

Mindenhol, ahol valamilyen emlék jelezte a tragédia színhelyét vagy tudtam, ismertem a helyszínt, gyertyát gyújtottunk az engem elkísérő Alpár fiammal, elmondtam egy imát és megáldottam az elköltözötték emlékét. Volt

olyan, ahová egyszerre érkeztünk a gyászoló család valamelyik tagjaival.

A könnytörlesztés, fájdalomenyhítés egy szerény megnyilvánulásának szántam és éreztem ezt az utamat, amelyről két lap, a Megyei Hírlap és a Sárréti Hírlap is elismerően számolt be tudósításaiban.

*November 3-án* Dévaványán, a református templomban halottak napi megemlékezés volt, amelyen a feleségemmel alkalmi versekből, énekekből összeállított előadást tartottunk.

*November 17-én* a Dávid Ferenc-emlékistentiszteleten versekkel és énekekkel (köztük a nagy reformátor kedvelt énekeivel: Adjunk hálát mindnyájan és a Jó Uristen, tekints hozzánk, énekeskönyvünkben a 43. és 74. számú énekek) idéztük egyházalapítónk emlékét.

*November 23-án* klubösszejeövetelen, amelyen a vidék 225 klubtagja jelent meg, sikeresen szerepeltünk a füzesgyarmati és bélmegyeri klubjaink dalárdáival, a vendég előadó derecskei, gyomaendrődi, körösladányi és a helyi nőegyleti tagtársak előadásai mellett.

*November 24-én* Darvason eltemettük **Márkus Gyuláné Angyal Julianna**, 68 évet élt testvérünket. Tragikus hirtelenséggel távozott szerettei köréből, ezért volt oly fájdalmas búcsút venni tőle. Gyermekei, férje, unokái és minden rokon gyászolja a pótolhatatlan lelket. Ő sem volt unitárius, a baráti család kérte, hogy a mi vigasztaló szertartásunkkal temessük.

*November 25-én* Gyulán megtartottuk a harmadik unitárius tudományos konferenciánkat, amelybe lapunk olvasói egy külön beszámolóból szerezhetnek betekintést. Erről az alföldi, nyugodtan mondhatjuk, országos unitárius unikumról, ritkaságról a megyei hírlap is írt. Ugyanezen a napon megtartottuk a 2007-es évünk utolsó gyermek-istentiszteletét, amelyen a „szolgálatot” legifjabb *Zs. Nagy Sándor* és



*Korcok Klári* hittanosok végezték. Most is tombolázással egybekötött szeretetvendégség zárta az összejövetelt gyermekeink nagy örömére.

*December 2-án* meggyújtottuk az első gyertyát a templomunkban és a Borostyánkert Idősek Otthonában tartott istentiszteleteken. A templomi gyönyörű, adventi koszorút most is, mint évek óta a Barkóczy-Klinszky Virágbolt ajándékozta, amiért fogadják hálás köszönetünket.

Lapunk megjelenéséig igazán mozgalmas adventben lesz részünk. Ennek központi eseménye az immár harmadszor megrendezett *Városi Karácsony*, a mi „találmányunk”, ahol az unitáriusok adnak karácsonyi, betlehemes műsort a vendégszereplő Kaláka együttes előtt, amely a városi sportcsarnokban lesz *december 21-én, délután 1/2 3 órákor*. Utána ajándékozás!

A Mikulás-várás-érkezés után, *december 8-án* Budapesten Egyházi Főtanács ülést tartunk.

*December 11-én* a Magyar Bibliatanács tartja évzáró kiértékelő közgyűlését Budapesten.

*December 13-án* Szolnokon tartunk feleségemmel, „Erdélyi Advent és Karácsony” címmel, versekből, énekekből összeállított előadást az Erdély Barátainak Köre Kulturális Egyesület meghívására a Borostyán Művelődési Házban (Szolnok, Szapáry u.23.), délután fél hatkor.

*December 15-én* délután az Őszi Napfény klubunk műsoros karácsonyestje.

*December 16-án*, vasárnap délelőtt 11 órákor *Zoltáni Zsolt*, erdélyi, székelyderzsi gitár- és énekművész adventi hangversenyét hallgathatjuk a templomunkban.

*December 18-án* a Borostyánkert Idősek Otthonában lesz ökumenikus karácsonyi ünnep.

*December 19-én* a Bélmegyeri Rózsa Idősek klubjában tartunk műsoros karácsonyestet.

*December 20-án* a bélmegyeri újjávarázsolt művelődési házban a Falusi Karácsony keretében szerepel – karácsonyi versekből és énekekből összeállított műsorral – a klub dalárdája.

*December 24-én* karácsonyfa-ünnepély lesz templomunkban délután 5 órákor. Gyermekek, hittanosok betlehemeznek, énekek, versek hangzanak el fiatalok, felnőttek előadásában. Mintegy 35 gyermeket ajándékozunk meg, ekkor osztjuk ki az Unitárius Alapítvány pályázatán elnyert támogatást az arra rászorult és érdemes gyerekeinknek, főként hittanosainak. A feldíszített karácsonyfát már harmadik éve az Önkormányzat adja gyülekezetünknek.

*December 25-én* délelőtt 11-kor, templomunkban, délután 12-kor a Borostyánkert Idősek Otthonában, délután 1/24-kor Gyulán, az Esze Tamás u. 2. szám alatti imatermünkben lesz istentisztelet úrvacsoraosztással egybekötve. *Másodnapján* itthon lesz templomozásunk.

*December 31-én*, éjjel 1/212 órákor, székelyföldi hagyományos módon óévet búcsúztató és újévet köszöntő istentiszteletet tartunk, amikor harangzúgással és pezsgőbontással lépünk át az esztendő küszöbén. E csodás éjben újra meggyűlnak a fények a karácsonyfánkon.

*2008. január 1-jén* részt veszünk Budapesten, a Nagy Ignác utca 2–4. szám alatti püspöki templomban tartandó újévi istentiszteleten, amelyen Rázmány Csaba püspök prédikál, ami után mindenki számára ünnepi fogadás lesz a Budapesti Egyházközség gyülekezeti termében.

Az idő végtelen tengerébe újra elmerül egy év sok-sok történéssel. Hála legyen Istennek, hogy részesei lehettünk annyi sok szép eredménynek, sikernek vagy átvészeltük erős hittel, kitartással a megpróbáló időszakokat.

Isten adjon minden igaz gyermekének boldogabb új esztendőt. Ezt kívánjuk innen, a Viharsarokból, Füzesgyarmatról a magam, családom és kis unitárius gyülekezetünk minden tagja nevében. Bort, búzát, békességet!

*Balázsi László*

## Tudósítás Kocsordról

Lelkészi szolgálatom folyamán szeptembert a hálaadás hónapjává szoktam szentelni. Hálaadó imákat fogalmazok, textusokat keresek és énekeket választok mindenik szeptemberi istentiszteletre. Amerikát járt erdélyi lelkesítő tollából értesülök arról, hogy ott a hálaadás (Thanksgiving) ünnepének semmi köze egyházakhoz és vallásokhoz. (Nők világa, 2007. szeptember, Orbán Erika: A hálaadás vallása 1. o.) Nem kis feladat megérteni, hogy ha nem Istennek adnak hálát, akkor kinek? Hálát adnak

különböző történelmi személyiségeknek és egy másnak. A ház asszonyának, hogy megterítette az asztalt. Hálát adnak az egészségért, a jó étvágyért, mindegy hogy kinek.

Lehet, hogy nemsókára nálunk is így lesz? Azt látom, hogy vannak, akik nagy buzgalommal tesznek azért, hogy mielőbb itt is így legyen. Kocsordon is hangos a december a „család ünnepétől”, és az őszi hálaadást is csak pár tucat unitárius ünnepli, de mi még Istennek adunk hálát azért, mert jó vagy rossz sorsban a

tenyerén hordoz, és fölénk is az ő oltalmazó kezeként domborodik az ég. Ami pedig nem derül ki mindennapjainkból, arról nekünk még az Evangélium vigasztalása szól.

Mi tehát Isten iránti hálaadással töltöttük, és 30-án úrvacsorával végeztük szeptember havát. Kocsordon és Nyíregyházán az ünnep napján, Vásárosnaményban október 7-én, ahogy kérték. A naményiak Kocsordra is eljöttek Úrvacsorát venni.

Az október 6-ikai emléknapot Kocsordon és Vásárosnaményban istentisztelettel ültük meg 7-én, vasárnap. Ezen a napon Kocsordon rendkívüli közgyűlést is tartottunk, melyen jelentést terjesztettünk elő harangjaink állapotáról. Ezeket a magunk lehetőségei szerint folyamatosan rendben tartjuk, de most költségesebb felújításra szorulnak. Köszönet illesse Elnökségünket, mely 630 000 Ft. értékben kötött szerződést a felújításra. Ebből 50 000 Ft-ot máris kifizetett a kis harang csapágójának kicseréléséért. 100 000 Ft-ot megtérít a Kocsordi Egyházközség. A többit az Elnökség egyenlíti a javítás elvégzésekor. A vállalkozó november közepére ígéri a munkát. Addig óvatosan harangozunk, mert már nem biztonságos.

A közgyűlés önkéntes adakozásról hozott határozatot a javítási költségeire.

Szeptember hónap folyamán nyolc konfirmáló és 25 alsós növendékkal beindult a hitoktatás. Az iskola teljesen lefoglalja hét közben a növendékeket, az iskolában hitoktatásra nincs lehetőség. Hétvégén is majdnem mindig van valaki, aki valamilyen szerepléssel van elfoglalva, vagy családi programja van. A hitoktatásnak



Jakab Sándor Krisztián és Jakab Szabolcs Ferenc konfirmációja, Kocsord, 2007. május 13.

mégis mennie kell valamilyen formában. A konfirmációra is fel kell készülnünk valahogy. Erre azt a módszert találtam ki, hogy szombaton délután házhoz járok. Három, vagy négy csoportban tartok órát kicsiknek és nagyoknak. Harmadik éve folytatom eredményesen ezt a gyakorlatot.

A hónap folyamán két ízben látogattam el Erdélyben élő gyermekeimhez. Mindkét utam alkalmával jártam Isten segédelmével Lupényban, a szülővárosomban. Kétszer kellett kiváltképpen román születési anyakönyvi kivonatokat, hogy Romániában is magyar helyesírással használhassam a nevemet.

Az alkalmat felhasználtam az unitárius gyülekezet, a lelkészi család, *Koppándi-Benczédi Zoltán* és felesége, Ildikó felkeresésére, akiknek ezúton is köszönöm a szállást, az ellátást. Épp akkor végezték a papi lak külső felújítását. Gyönyörűvé varázsolták a lepusztult műemlék épületet a székelykeresztúri mesterek, köztük a tiszteletes asszony édestestvére. Én elnézésüket kértem, mert a legnagyobb nehézségük közben voltam a terhükre, de fiatal család lévén is szívesen fogadtak és segítettek rajtam, Aranyos fiacskájuk, a hétéves Gusztika épp most kezdi az iskolát.

Megismerkedtem *Kovács Sándor* gondnok úrral és kedves feleségével, valamint megtekinthettem csodálatos kis templomukat. Benne visszaemlékezhettem a régire, amit a bányakitermelés miatt elveszítettünk. Az újat a régiből bútorozták be, és gyönyörű rendben tartják. A magas hegyre, ahol áll, lelkemet is emelkedni éreztem, ahogy *Demeter Dénes* egykori homoródkarácsonyfalvi lelkész írta híres költeményében. A harmóniumnál zsolnárt énekelhettem, a szószéken imádkozhattam. Megtudhattam, hogy egyházunk fiataljai is számon tartják egykori politikai meghurcoltatásunkat. Nem is akárhogyan. A lupényi Tiszteletes Úr épp ennek tárgyából írta szakvizsgái dolgozatát. Mivel köszönhetném meg mással, mint azzal, hogy cserében odaajándékozom boldog emlékű édesapám, Nyitrai Mózes, egykori lupényi lelkész önéletírását. Adja meg nekik is a gondviselő Isten, mint egész egyházunknak és hazánknak, hogy jövőjük is olyan szép legyen, amilyennek láttam a jelent.

Nyitrai Levente

A Magyarországi Unitárius Egyház 2007. december 8-án tartotta ez évi Főtanácsi gyűlését a Budapesti Nagy Ignác utca 2-4 szám alatt levő gyülekezeti termünkben.



## Újjáépült a kiskadácsi unitárius közösségi és gyülekezeti ház

A 2005. évi székelyföldi árvíz miatt le kellett bontani a kiskadácsi unitárius közösségi és gyülekezeti házat. A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, az Illyés Közalapítvány segítségével 2006-ban újjáépítette az épületet az unitárius gyülekezet számára. Köszönjük az adományokat!



November 15-én két budapesti, Dávid Ferencről elnevezett utcában is koszorúztunk egyházalapítónk halálára emlékezve. A XI. kerületi Dávid Ferenc utcában **Kászoni József** lelkész mondott áhítatot. Koszorút helyeztek el a Magyarországi Unitárius Egyház, a Bartók Béla Unitárius Egyházközség, valamint a XI. kerület Polgármesteri Hivatalának képviselői.

A XVIII. kerületi Dávid Ferenc utcában **Szász Adrienne** lelkész nő helyezte el az emlékezés koszorúját.

## Beszámoló a Tordatúron megrendezett ODFIE-találkozóról

Az erdélyi Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egyesület (ODFIE) október 26. és 28. között egy Kolozsvár közelében lévő faluban, Tordatúron tartotta meg az unitárius egyetemisták és főiskolások idei ifjúsági találkozóját. 26-án pénteken estére mintegy húsz-harminc unitárius fiatal gyűlt össze a falu egyik fogadjában, melyet az alkalomra teljes egészében megkaptunk. Este ismerkedési programmal „melegítettünk be”, melynek része volt egy kis fényárny játék. Ebben mindenki megmutathatta ötletességét, hisz az volt a feladat, hogy rövid idő alatt mindenki mutasson valami érdekeset, vagy mondjon egy „gegget”. Este táncoltunk, ismerkedtünk, jómagam tartottam egy kis néptánc oktatást is.

Másnap a játékoké volt a főszerep. Volt többek között bástyajáték, néhányan meglátogatták a tordatúri hasadékot, Rácz Norbi előadást tartott a forradalmakról és a világ fejlődéséről. Este két lelkész hallgató csendességet szervezett, majd ismét a táncos buli volt a főszerep. Vasárnap istentiszteletre mentünk, melyet egy végzős lelkész tartott. Ezt követően a paplak udvarára, egy kis szeretetvendégségre voltunk hivatalosak. A fogadóba való visszatérést követően spontán módon bolond esküvőt tartottunk, Rácz Norbi hathatós közreműködésével. Az esemény osztatlan sikert aratott, nevetőizmainkat és hasfalunkat megfelelően bemelegítettük a finom ebéd ezt követő elfogyasztására. Ebéd után csomagolás, búcsúzkodás, majd indulás haza. Néhányan még megnéztük a tordatúri hasadékot, illetve este Kolozsváron – a Brassai Sámuel kollégiumban – részt vettünk az éppen esedékes „Láng-ól” unitárius ifjúsági istentiszteleten, melyet Rácz Mária tartott. A hétvége azt hiszem mindannyiunk számára élményekben gazdag és szellemileg, lelkileg is hasznos volt.

*Kálmán Gergely*

## 81 éves korában elhunyt Máthé Ödön ny. unitárius lelkész

1926. október 16.-án született Homoródszentmártonban. Családja kénosi származású. Hárman voltak testvérek. Gimnáziumba és középiskolába Keresztúrra, Kolozsvárra és Székelyudvarhelyre járt. 1949-ben végezte el az unitárius teológiát. Egy pár hónapig Székelyudvarhelyen segédlelkész, majd Korondon, Pálpatakán és Fenyőkúton szintén segédlelkész. 1951-ben nősült, házasságából egy lánya született.

1952. februártól 1996-ig a nyomáti egyházközség lelkésze. Nyugdíjazása után még egy pár évig beszolgált Nyomátra, majd az év nagy

részét leányánál és vejénél Kálban (Magyarországon) töltötték.

Marosvásárhelyi tartózkodásuk alatt, 2007. november 9-ről 10-re virradó éjszaka elaludt.

Marosvásárhelyen a temetési szolgálatot Nagy László lelkész végezte, a szülőfalu nevében Csáki Levente, Nyomát nevében Kiss Mihály nyárádszentlászlói lelkész búcsúztatta.

Magyarországon, Kálban az örök nyugalomra helyezés alkalmával Léta Sándor lelkész végezte a temetési szertartást.



# Gyerekeknek

*Harangok szóljatok, szóljatok csengők  
tudja meg a világ: Karácsony eljött!  
Zengjétek angyalok, zengjétek boldogan  
Tudja meg a világ: Karácsony napja van!*

## A kis Jézus báránykái (mesefeldolgozás)

Szereplők: mesélő, Tobit: a pásztor, Tüskés, Szúros, az anyjuk, Selymes Szőrű (bárányok), angyalok, pásztorok, királyok (Gáspár, Menyhért, Boldizsár), a szent család (Mária, József, a kis Jézus)

### 1. szín

*(A bárányok legelésznek, pásztoruk, Tobit egy csutakon ül, pipázik. Belép a mesélő hosszú paláttal, nagy karimájú kalapban.)*

**MESÉLŐ:** Régen történt, nagyon régen, távol tőlünk, más vidéken. A júdeai Betlehem környékén élt egy pásztor, akit Tobitnak neveztek. Nem volt gazdag, de valamire mégis büszke volt: messze földön neki voltak a legszebb bárányai. Fehérek, mint a hó, szőrük puha és selymes. Egy napon a nyáj legszebb juha két kisbárányt hozott a világra. De borzalom: gyapjuk szúrós, kócos volt, s ahogy nőttek, egyre csúnyábbak lettek.

**TOBIT:** Nyájam szégyenei, mihez kezdjek veletek? Te leszel Tüskés, te pedig Szúrós. Most tűnjetek a szemem elől! *(Tüskés és Szúrós visszaballagnak az anyjukhoz, de az rájuk kiált.)*

**AZ ANYJUK:** Menjetek innen. Szégyent hoztatok a fejemre. Miattatok a gazdánk engem is elhanyagol. Eddig én voltam a kedvence. Ne is lássalak titeket! *(Tüskés és Szúrós lehajtott fejjel ballag félre. A többiek elhúzódnak tőlük.)*

**TÜSKÉS:** Senki sem szeret minket. Nézd, mindenki elhúzódik tőlünk.

**SZÚRÓS:** Szökjünk meg. Ennél rosszabb dolgunk már amúgy sem lehet.

**TÜSKÉS:** Megszökni? Gondolj a farkasokra! Itt ha nem is szeretnek minket, legalább biztonságba vagyunk.

**TOBIT:** Itt az este, báránykáim, nyugovóra térünk.

*(A bárányok összebújva melegítik egymást. A pásztor behúzódik a kunyhóba, a két bárány félrehúzódva didereg. Nagy villanás, erős dörgés zavarja meg az éjszaka csendjét. Tobit kirohan a kunyhóból.)*

**TOBIT:** A nyájam, a nyájam...!

**ANGYALOK** *(énekelve érkeznek, Tobit közben letérdel):*

*„Dicsőség mennybe az Istennek,  
Dicsőség mennybe az Istennek.  
Az angyali seregek vígan így énekelnek:  
Dicsőség, dicsőség Istennek. „*

**1. ANGYAL:** Jó pásztor, ne félj, Isten angyalai vagyunk.

**2. ANGYAL:** Nagy örömet mondunk néked.

**3. ANGYAL:** „Akit olyan régen vártok, az Úr Jézus földre szállott.”

**4. ANGYAL:** „Nem selyembe, nem bársonyban, csak egy szalmás kis Jászolban.”

**1. ANGYAL:** „Fényét rá szép csillag szórja, énekünk az altatója.”

**2. ANGYAL:** „Ő az ég és föld királya, Siesetek mind hozzája.”

**3. ANGYAL:** „Dicsőség és hála legyen az Istennek földön, égen.”

**4. ANGYAL:** „És a földön minden népnek Adjon Isten békességet.”

**ANGYALOK** *(énekelve, lassan elmennek, a fény távolodik):*

*„Békesség, földön az embernek.  
Békesség, földön az embernek.*

*Kit az igaz szeretet a kis Jézushoz vezet,  
Békesség, békesség, embernek.”*

**TOBIT** *(feltápáskodik):* Ilyet még nem láttam. Elmegyek, a saját szememmel akarok meggyőződni az igazságról. *(Elmegy. Tüskés és Szúrós tanácskoznak.)*

**SZÚRÓS:** Ki lehet az a Megváltó?

**TÜSKÉS:** Hallottad, egy kisgyermek, aki most született.

**SZÚRÓS:** Nem lehet egyszerű gyermek, ha ilyen fényes angyalok jelentették a születését. Aztán a gazdánk is órizetlenül hagyta a nyáját. Sohasem tett ilyet azelőtt.

**TÜSKÉS:** Tudod, mit? Menjünk el mi is Betlehembe.

**SZÚRÓS:** Hátha rajtunk is segít. Induljunk el azonnal.

### 2. szín

*(Tobit megy elöl, utána lopakodnak a bárányok. Újabb pásztorok tűnnek fel.)*

**PÁSZTOROK:** Üdv neked Tobit!

**1. PÁSZTOR:** Hová mész ilyen későn?

**TOBIT:** Betlehembe a Megváltót köszönteni.

**2. PÁSZTOR:** Így hát te is tudod. Angyalsereg járt a pusztán.

**3. PÁSZTOR:** Hírül adta, hogy megszületett a kis Jézus.

**4. PÁSZTOR:** A legfényesebb csillag vezet el hozzá.

**5. PÁSZTOR:** Mond csak Tobit, viszel valami ajándékot a Megváltónak?

**TOBIT:** Ajándékot? Arra nem gondoltam.

**1. PÁSZTOR:** Nem baj, viszünk mi helyetted is.

**2. PÁSZTOR:** Menjünk együtt.

*(Énekelve körbejárják a színpadot, aztán elmennek.)*

**„Pásztorok keljünk fel,  
Hamar induljunk el  
Betlehem városába,  
Rongyos istállócskába.  
Siessünk, ne késünk,  
Hogy még ezen éjjel odaérhessünk,  
Mi Urunknak tiszteletet tehessünk.”**

**MESÉLŐ:** Eközben Napkelet felől három király, Gáspár, Menyhért Boldizsár ajándékokkal gazdagon szintén a Megváltó keresésére indult. *(Három király érkezik.)*

**GÁSPÁR:** „Gáspár király az én nevem, nagy messziről útra keltem. Addig járom ezt a pusztát, míg meglelem a Jézuskát.”

**MENYHÉRT:** „Király vagyok én is, Menyhért, én is jöttem, de csak egyért. Szívemnek csak egy a vágya, hogy Jézuskát megtalálja.”

**BOLDIZSÁR:** „Engem Boldizsárnak hívnak, szerencsenek királyának. Kincset hoztam, de nem másnak, csak az áldott Jézuskának.”

**GÁSPÁR:** Merre lehet? Hol a háza?

**MENYHÉRT:** Ki vezet minket hozzája?

**BOLDIZSÁR:** Ott a csillag, ott világol, alatta meg a kis jászol.

*(Kimennek, a csillag irányába)*

### 3. színpad

*(Mária a kis Jézust ringatja. József szeretettel nézi őket, hátuk mögött az angyalok, az istálló fölött a csillag.)*

**MÁRIA:** Ó te József, mit gondoltál, hogy istállót választottál Isten Fia számára, ki égnek s földnek Ura?

**JÓZSEF:** Ne haragudj, Mária, nem én vagyok az oka. Emberi szív keménysége, az juttatott minket ide.

**MÁRIA** (énekel): „Szememen a könny a fátyol, kicsi fiam biztos fázol. Nincsen bölcsőd, csak egy jászol, Szememen a könny a fátyol.”

*(Bekopognak a pásztorok.)*

**1. PÁSZTOR:** Meg ne ijedjete. Az angyalok tudtunkra adták, hogy megszületett a Megváltó. Eljöttünk hát hódolni előtte.

*(Lerakják az ajándékokat. Bejönnek a királyok.)*

**MENYHÉRT:** Édes Jézus köszöntelek, arany kincset hozok neked.

**GÁSPÁR:** Én illatos tömjént hozok.

**BOLDIZSÁR:** Én meg gyógyító balzsamot.

*(Leteszik az ajándékokat és a Szent Család mellé állnak. Bejön Tüskés és Szúrós, megállnak a színpad közepén.)*

**TÜSKÉS:** Nézd csak, ajándékot adnak a Megváltónak.

**SZÚRÓS:** Bárcsak mi is tehetnénk érte valamit.

**TÜSKÉS:** Hiszen didereg. Ha olyan szép selymes lenne a szőrünk, mint anyánknak, melengethetnénk őt.

**SZÚRÓS:** Mintha minket nézne és hívna.

*(Mefogják egymás kezét és elindulnak a kis Jézus felé.)*

**TÓBIT:** Hé, Tüskés, Szúrós, mit kerestek ti itt? Azonnal menjetek onnan, még felhorzsoljátok a kis Jézus bőrét.

**MESÉLŐ:** Tüskés és Szúrós gyöngén a kis Jézushoz simult. Abban a pillanatba csoda történt: mindkettejük szőre szempillantás alatt gyönyörű, puha, fehér gyapjává változott. Ilyen szép, hosszú, selymes bundát még senki sem látott. Mindenki álmélkodva nézte és mindannyian meg akarták simogatni őket.

**TOBIT:** Az én bányáim. *(Józsefhez fordul büszkén.)* A legszebbek az egész nyájból. Nektek adom őket. *(Magsimogatta a két bányát.)* Bocsássatok meg gonoszságomért. Egyedül Ó érdemel meg titeket. Melengessétek gyönyörű bundátokkal.

**MESÉLŐ:** Tobit megfordult, és visszament a nyájához. Úgy érezte, soha nem volt még ilyen boldog.

**MIND:** (énekelnek)

**„Mennyből az angyal lejött hozzátok,  
Pásztorok, pásztorok;  
Hogy Betlehembe sietve menvén,  
Lássátok, Lássátok.**

**Istennek fia, aki született,**

**Jászolban, jászolban.**

**Ő léssen néktek üdvözítőtok,**

**Valóban, valóban.**

**Mellette vagyon az édesanyja,**

**Mária, Mária.**

**Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik  
szent fia, szent fia.**

**El is menének köszöntésre**

**azonnal, azonnal,**

**Szép ajándékot vivén szívükben  
magukkal, magukkal.”**

Péterfi Katalin  
hitoktató



# A Magyarországi Unitárius Egyház Főtanácsának 2007. december 8-i ülésére készített tájékoztató a 4025 Debrecen, Hatvan utca 24. szám alatti ingatlan lelkészi épületén 2005–2007. között végzett munkákról

## Előzmények:

Ismeretes, hogy az egyház tulajdonában **4025 Debrecen, Hatvan utca 24. szám alatti**, helyi védetség alatt levő épület lelkészi lakásának tűzfala a 2005. májusi vihar következtében kb. 50%-ban leomlott.

Az épület tűzfala telekhatáron van a szomszédos Pásti utca 1–3. szám alatti, ma már OTP tulajdonú ingatlannal.

Az egyház vezetése, valamint az egyházközség lelkésze által az önkormányzat, illetve a katasztrófa védelem részére írott intézkedést és támogatást kérő leveleink a mai napig megválaszolatlanok maradtak.

A tűzfal helyreállítását, és az épület legszükségesebb állagmegóvó munkáinak elvégzését saját erőből kellett elindítanunk, melynek kivitelezésére előnyös szerződést kötöttünk a szomszéd telek akkori tulajdonosával, illetve a tervezett építkezés akkori kivitelezőjével.

A munkák azonban nem kezdődtek el, mert a telek tulajdonosa (Régió Invest Kft) közben eladta a telket az OTP Ingatlan Rt. részére, a kivitelezésre vállalkozó cég (Infra Start Kft) pedig felszámolás alá került.

Az épület maradék tűzfala, valamint megsérült padlástere és előregedett tetőszerkezete a maradék tűzfal „lefoliázásával” vészelte át a 2005–2006. évi telet.

Az OTP Ingatlan Rt. a Pásti utca 1–3. szám alatti telek beépítésére módosított tervet készített, és a generál kivitelezéssel a HUNÉP Zrt.-t, a város legismertebb, minősített magasépítési cégét bízta meg.

Időközben az OTP Ingatlan Rt., mint beruházó megkereste egyházunkat, hogy a szomszéd építkezés tervezett terület igényéhez ideiglenes felvonulási területet béreljen tőlünk.

Számunkra nagyon előnyös szerződést kötöttünk az OTP Ingatlan Rt.-vel, melyben a bérlő 6 hónapi terület bérleti díjaként a MUE részére átutalt 2,5 mFt-ot, továbbá saját költségére vállalta a tűzfal újjáépítését és a telekhatáron lebontásra ítélt kerítés fal újjáépítését cca. 3 m Ft értékben.

Az ideiglenesen elkerített, bérelt terület visszaadására a HUNÉP Zrt. által végzett munkák átadásával együtt 2007. április 4-én került sor.

Az előnyös szerződésünk eredményeként a területbérlet idejének meghosszabbodása miatt további 2,6 mFt bérleti díjat érvényesítettünk az OTP Ingatlan Rt. felé.

A 2007. 03. 24-i EKT részére írott tájékoztatóban előjeleztük, hogy a többletbevételt az épület további felújítási munkáinak fedezetül tervezzük felhasználni.

Az új épület szélső tartó fala a lelkészi lakás tűzfala mellé épült, ezért az összeépítés műszaki szempontjait és a kivitelezés egyidejű elvárásait figyelembe véve vállalkozási szerződés keretében a HUNÉP Zrt.-t bíztuk meg épületünk állagmegóvó és részbeni felújítási munkáinak kivitelezésével.

A munkák lebonyolításával a MUE a Heltai Kft-t bízta meg.

Az OTP megbízásából a HUNÉP Zrt. újjáépítette épületünk tűzfalát, melyből nekünk csak a maradék (le nem omlott) tűzfal lebontásának költségét kellett vállalnunk.

Az épület állagmegóvó és felújítási munkáinak fedezete a MUE 2006. évi költségvetésében 6,5 mFt összeggel lett tervezve, melynek forrása részben az OTP-től kapott 2,5 mFt összegű terület bérleti díjból, részben a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától pályázat útján elnyert utófinanszírozású 4,0 mFt-ből tevődött össze.

A 2006. évre tervezett munkák teljesítése és megfelelő dokumentálása után a 2006. évi pályázati összege átutalása a MUE számlájára 2007. május 23-án megtörtént.

A munkák előkészítésében segítséget jelentett Kozák Miklós geotechnikai szakvéleménye.

A kivitelezés helyi felügyeletében és napi kapcsolattartásban sokat jelentett az egyházközség lelkésznőjének és gondnokának sokszor a HUNÉP Zrt. alvállalkozóit is koordináló munkája.

A 2006-ban befejeződött és 2007-ben átadott külső munkák a helyi védetség miatt építési engedélyhez kötöttek voltak, amihez szaktervezővel engedélyezési tervet kellett készítenünk.

A munkák az építési engedély határozatában leírt előírások betartásával zajlottak le, és a városi Önkormányzat 2007. szeptember 25-én kiadta a használatbavételi engedély határozatot.

A lelkészi épület belső felújítására ajánlatot kértünk a debreceni ROVIX Kft-től, aki a HUNÉP Zrt. alvállalkozójaként jó munkát végzett a külső felújítási munkák során.

A MUE Elnöksége 2007. augusztus 28-i ülésén döntött a belső felújítás elvégzéséről.

Püspök úr 2007. szeptember 2-i debreceni közgyűlésen ismertette a munkák költségvetését.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától újabb pályázaton további 2,5 mFt-ot nyertünk, ami szintén utófinanszírozású, és átutalása 2007 decemberében várható.

2007. október 8-án a MUE megbízásából a Heltai Kft a munkák kivitelezésére vállalkozá-

si szerződést kötött a ROVIX Kft-vel. A pince földem állapotát a szakvélemény életveszélyesnek minősítette. Megerősítése a szerződés szerinti költségeket megnövelte.

A munkák kivitelezése szerződés szerinti ütemben haladt, és 2007. december 7-én a műszaki átadással befejeződött, melyen MUE püspöke és az egyházközség képviselője is részt vett.

### **A felújítási munkák fedezete és költségei:**

#### **BEVÉTEL:**

##### **Szerződéskötés, külső pályázatok**

##### **Árbevétel**

<b>Területbérletre:</b> OTP-MUE között 2006. 04. 07-án kötött szerződés alapján:		
MUE számlájára 2006. 04. 27-én befolyt terület bérleti díj:		2.500.000,- Ft
<b>Területátadás OTP részére:</b> 2006. 04. 11-én megtörtént.		
területátadás visszaadása MUE részére: 2007. 04. 07-én történt.		
MUE számlájára 2006. 04. 27-én befolyt terület bérlet többlet díja:		2.600.000,- Ft
<b>Pályázat útján</b> a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától:		
2006-ban elnyert és 2007.05.23-án befolyt összeg:		4.000.000,- Ft
2007-ben elnyert, decemberben várható átutalás:		<u>2.500.000,- Ft</u>
Külső forrásból összesen:		11.600.000,- Ft

**A MUE, illetve a Heltai Kft és a vállalkozók közötti szerződések tartalma az alábbiakból áll:**

#### **KIADÁS:**

	<b>Szerződések adatai</b>		<b>Kifizetett számlák</b>	<b>2007-ben még fizetendő</b>
	<b>szerződéskötés</b>	<b>összege</b>		
<b>Földhivatali kiadások</b>	2006-ban	20.999,- Ft	20.999,- Ft	
<b>Tervezés:</b>	2006. 07. 07.	600.000,- Ft	600.000,- Ft	
Engedélyezési tervet az Önkormányzat jóváhagyta.				
<b>Műszaki ellenőrzés:</b>	2006. 04. 02.	864.000,- Ft	864.000,- Ft	
Folyamatban levő munkákra 2007-ben is érvényes.				
<b>Utcai homlokzat:</b>	2006. 10. 16.	2.153.116,- Ft	2.153.116,- Ft	
A műszaki átadás 2006.11.28-án megtörtént.				
<b>Tűzfal bontása:</b>	2006. 07. 19.	266.717,- Ft	266.717,- Ft	
A tetőszerkezet felújítási munkáival együtt került átadásra.				
<b>Tetőszerkezet:</b>	2006. 09. 12.	7.103.044,- Ft	7.197.824,- Ft	
Pótmunkákkal együtt				
A tűzfal- és a tetőszerkezet felújítási munkák átadása 2007. 04. 04-én megtörtént.				
<b>Udvarihomlokzat:</b>	2007. 04. 12.	2.249.278,- Ft	2.237.278,- Ft	
A műszaki átadás 2007. 05. 15-én megtörtént				
<b>Udvari nyílászárók cseréje:</b>	2007. 04. 20.	1.573.210,- Ft	1.573.210,- Ft	
A műszaki átadás 2007. 06. 05-én megtörtént				
<b>Külső felújítási munkák értéke a számlák szerint:</b>			<b>14.913.144,- Ft</b>	
<b>Belső felújítások:</b>	2007. 10. 08.	4.203.283,- Ft		4.203.283,- Ft
<b>Pótmunkák:</b>		167.635,- Ft		167.635,- Ft
<b>Műszaki ellenőrzés:</b>		264.000,- Ft		264.000,- Ft
<b>Statikai megerősítés:</b>		349.333,- Ft		349.333,- Ft
<b>Felújítási munkák összege:</b>	<b>Belső:</b>	<b>4.984.251,- Ft</b>	<b>Belső:</b>	<b>4.984.251,- Ft</b>
	<b>Külső:</b>	<b>14.913.144,- Ft</b>		
	<b>Összesen:</b>	<b>19.897.395,- Ft</b>		

### A debreceni lelkészi épület felújításának értékelése:

A elvégzett munkák értéke a kifizetett számlák alapján: 19.897.395,- Ft

Az OTP Ingatlan Rt. költségére végzett munkák értéke: cca. 3.000.000,- Ft

**Az épület felújításának összértéke: cca. 22.897.395,- Ft**

### Költségek megoszlása:

OTP Ingatlan Rt. által kifizetett terület bérleti díjak:	5.100.000,- Ft	22,3%
OTP Ingatlan Rt. költségére végzett munkák értéke: cca.	3.000.000,- Ft	13,1%
Minisztériumi pályázaton nyert összegek	6.500.000,- Ft	28,4%
MUE költségvetése terhére kifizetett összegek:	4.786.877,- Ft	20,9%
Heltai Kft által kifizetett számlák:	<u>3.510.518,- Ft</u>	<u>15,3%</u>
<b>Összesen: cca. 22.897.395,- Ft</b>		<b>100%</b>

### Eredmények és tanulságok:

A **Budapest, Nagy Ignác utcai** MUE tulajdonú helyiségek felújítását a Heltai Kft. önerőből kezdte meg 2003-ban, és 2007. végére szintén önerőből folyamatosan felújításra került az Alkotmány utcai iroda, a Könyvesbolt, a Házfelügyelői lakás, a Vendéglakás, és a Püspöki iroda.

A Budapesti egyházközség pályázatokon nyert pénzekből felújította az egyházközség által használt helyiségeket és 2007-ben az épület egyik lépcsőházát.

A **Hőgyes Endre utcai** templom, és a teljes egyházi tulajdonú ingatlanrész felújítására 2005–2007 között több lépcsőben Minisztériumi, MUE, Heltai Kft. és egyházközségi pénzekből nagyon jelentős összefogással került sor.

A **Füzesgyarmati** templom, a **Pestszent-lőrinci** templom és gyülekezeti terem felújítása MUE, Heltai Kft., egyházközségi és helyi önkormányzati támogatással valósult meg.

A **Polgárdi imaház** tetőjavítását és külső víztelenítését 2007-ben a Heltai Kft. végeztette el

A **Kocsordi** templom felújítása AVOP pályázati pénzből, MUE költségvetési keretéből és a Heltai Kft. által kifizetett összegekből valósult meg 2005-2006-ban.

A **Debreceni** lelkészi épület felújítása és a templom belső festése 2005-2007 közötti időszakban a Heltai Kft., a MUE, az egyházközség és. által végzett következetes és összehangolt munka eredményeként valósult meg.

Az elhanyagolt, sok helyen 100 éves egyházi épületek állagmegóvása, illetve felújítása nagy erőfeszítéssel, összefogással, csak pályázat útján nyert pénzek bevonásával valósíthatók meg.

Nem szabad megvárni egy újabb tűzfal leomlást!

A felújítási munkákat tervszerűen folytatni kell, melyekhez az egyházközségek a helyi pályázatok figyelésével, beadásával, megnyerésével, helyi lehetőségek feltárásával, valamint egyházközségi pénzekkel kell hozzájáruljanak. Az ingatlanok állagmegóvásában és felújításában meghatározó tervezési, döntési, és koordináló szerepe van és kell legyen a jövőben is a MUE vezetésének.

Az eddigi munkák eredménye, lebonyolítási tapasztalata szolgáljon példaként minden egyházközség számára a további feladatok tervezéséhez és végrehajtásához.

Budapest, 2007. november.28.

*Kelemen Attila*  
Heltai Kft. ügyvezető

***Kérjük olvasóinkat, hogy újítsák meg előfizetésüket a 2008-as esztendőre!***



***Istentől áldott karácsonyi ünnepet és boldog új évet kíván minden kedves olvasójának az Unitárius Élet szerkesztősége!***



# Szoborkiállítás a Heltai Gáspár Unitárius Könyvesboltban



*Bereczky Lóránd megnyitóját tartja*

A **Heltai Gáspár Kft.** szervezésében, unitárius könyvesboltunkban került sor 2007. november 30-án, pénteken 18 órakor **Csorba Katalin** szobrászművész nő kamara-kiállításának megnyitójára, és Kós Károlyról készült szobrának ünnepélyes átadására.

A kiállítást megnyitotta, és a szobrászművész nő művészi pályáját méltatta **Bereczky Lóránd**, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója. Kiemelte a művész nő emberábrázolási tehetségét, szobrainak kisugárzását, a kő anyagszerkezetének ismeretéből eredő kifejező erejét.

Köszöntőt mondott az ünnepség házigazdája **Kelemen Attila**, a Heltai Gáspár Kft. ügyvezetője.

A kiállításon Csorba Katalin alkotásai közül a múlt század magyar irodalmának óriásai is közöttünk vannak: **Tamási Áron, Sütő András, Kós Károly, Faludy György, és Tersánszki Józsi Jenő!**

A szobrok közül többen az **erdélyi magyar irodalom jeles képviselőit testesítik meg**, egy erdélyi kötődésű épületben és üzletben, erdélyi irodalmi alkotásokkal együtt valódi **erdélyi hangulatot** kölcsönöznek!

Nem véletlen a hely kiválasztása, és a műalkotásokból sugárzó pontos, belülről

fakadó jellemábrázolás összhangja, hiszen a **szobrászművész nő szintén erdélyi származású!**

Egy kiállításon vagy állandó helyükön éppúgy, mint a festményeket, a szobrokat is több oldalról, sokszor megnézi az ember, mire minden szépségüket, mondanivalójukat meglátja, mindazt, amit a művész láttatni akar. Aztán **társainkká válnak**, szinte beszélgetni tudunk velük.

Ebben segítenek a könyveik, melyeket ismerünk, vagy ezután éppen azért olvasunk el, hogy jobban megismerjük a szerzőiket

Külön öröm számunkra, hogy a **Kós Károly**ról készített szobor állandó kiállított alkotásként a könyvüzletünkben marad!

**Kós Károly** igazi erdélyi polihisztor volt, akinek irodalmi munkássága talán még ismeretebb, mint az építőművészi tevékenysége. Alakjának és alkotásainak mindenkor helye van éppúgy a köztereken vagy a kiállítóterekben, mint a Magyarországi Unitárius Egyház műemlék épületben levő és a kiállításnak helyet adó könyvesboltjában.

A megnyitó maradandó élményt adott minden jelenlévőnek, nagyszerű alkalom volt a jó hangulatú találkozásra, nemcsak a műalkotásokkal és az alkotóval, de egymással is!

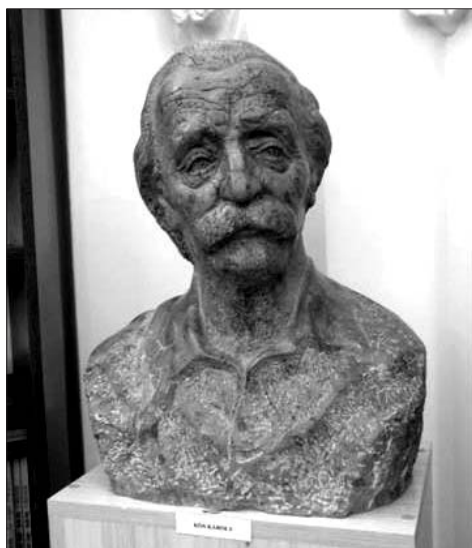
A műsorban felléptek: **Gaal Péter** előadóművész, és a **Vox Nova** énekegyüttes.

A megnyitó után jöjjenek el újra, és jöjjenek el azok is, akik még nem látták, mert érdemes.

Nappali fényben is nézzék meg a szobrokat, mert ha többször nézzük őket szinte életre kelnek, tükröt tartanak elénk és bennünk tovább élnek!

Gratulálunk a művész nőnek, és nagyon köszönjük mindazoknak, akik közreműködtek a kiállítás létrehozásában, ami idén december 21-ig lesz nyitva, ünnepek után pedig január 14-től 31-ig, munkanapokon 10-től 18 óráig.

Érdeklődni a 311-2241-es telefonszámon lehet.



*Kós Károly szobra*

*Kelemen Attila*

# Az Unitárius Alapítvány Közleménye

Tisztelt Adományozó Testvéreink!

Az Önök és az újonnan megválasztott kuratórium nevében megköszönjük Dr. Beke Ildikó elnök asszony és Gergely Felicián titkár úr áldozatos és eredményes tevékenységét.

Az új kuratórium tagjai: Dr. Cseke Péter

Dr. Gacsályi Csaba

Dr. Kiss Balázs

Lőrinczi Zsolt

Orbán Balázs

Sepsi-Kovács Éva

Vajda László

Az alapítvány tevékenységében mindenkoron érvényesülnie kell az unitárius alapelveknek. Az Alapítvány e felfogásban támogatja a hitből fakadó jó cselekedeteket. Feladatának tekinti a Magyarországi Unitárius Egyház

- alpműködésének,
- szeretetszolgálati és karitatív tevékenységének,
- intézményi és szervezeti működésének,
- közszolgálati és kulturális tevékenységének,
- nemzetközi kapcsolatainak támogatását.

Az Unitárius Alapítvány megköszöni támogatóinak a 2006. évi személyi jövedelemadó 1 %-nak felajánlását. Ezen összeget az eddigiekhez hasonlóan pályázatok útján kívánjuk a MUE egyházközségei, egyházi szervezetei részére felhasználásra kiutalni.

A cégbírósági bejegyzés elhúzódása miatt jogosultsági problémák jelentkeznek, melyek az ügymenetet is nehezítik, emiatt az érintettek szíves türelmét kérjük.

Bízunk abban, hogy közösségünk adakozó-felajánló kedve csak fokozódik, és ezen összegek Alapítványunkhoz évente folyamatosan megérkezhetnek.

**Kívánunk kedves Hittestvéreinknek jó egészséget  
és Áldott Békés Karácsonyi Ünnepeket!**

*Dr. Kiss Balázs*  
elnök

*Sepsi-Kovács Éva*  
titkár

# UNITÁRIUS CÍMEREK AZ ANYAORSZÁGBAN ÉS ERDÉLYBEN

*„Nemcsak nyelvében, hanem jelképeiben is él a nemzet”*



## 2001-2007

BUDAPEST  
BARTÓK BÉLA UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



ÉNLAKA  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



HOMORÓDKEMÉNYFALVA  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



ABÁSFALVA  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



KÓHALOM  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



OKLÁND  
KÖZSÉG  
CÍMERE



FIRTOSVÁRALJA  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



SIMÉNEFALVA  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



FÜZESGYARMAT  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



VÁSÁROSNAMÉNY  
BEREGI UNITÁRIUS SZÖRVÁNYVÉLKEZET  
CÍMERE



SZÉKELYKERESZTŰR  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



SZÉKELYUDVARHELYI  
DÁVID FERENC UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



SZÉKELYUDVARHELY  
DÁVID FERENC UNITÁRIUS VEGYESKAR  
CÍMERE



A SZÉKELYUDVARHELYI I.  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE



HOMORÓDALMÁS  
UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG  
CÍMERE

